

Maria Mäntysaari

TIEDONKERUULOMAKE PERUNKIRJOITUSTA VARTEN

Liiketalouden koulutusohjelma
2015

TIEDONKERUULOMAKE PERUNKIRJOITUSTA VARTEN

Mäntysaari, Maria
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Toukokuu 2015
Ohjaaja: Kuohukoski, Minna
Sivumäärä: 52
Liitteitä: 1

Asiasanat: perunkirjoitus, perukirja, perintö

Tämä opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona perunkirjoituksia tekevälle yritykselle. Opinnäytetyössä selvitettiin yleisesti perunkirjoitusta, mikä on perukirja sekä kenellä on velvollisuus toimittaa perunkirjoitus ja mitä muotovaatimuksia sen laatimiseen liittyy. Opinnäytetyössä käsiteltiin myös perintöverotusta. Opinnäytetyön pohjalta laadittiin tiedonkeruulomake perunkirjoitustoimeksiantoja varten helpottamaan uskotun miehen työtä.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena sekä sovellettiin lainopillista eli oikeusdogmaattista tutkimusmenetelmää. Opinnäytetyön lähteinä käytettiin voimassa olevaa lainsäädäntöä, lainvalmisteluaineistoa, jäämistöoikeutta ja perintöverotusta käsittelevää oikeuskirjallisuutta, muita virallislähteitä sekä verkkolähteitä. Opinnäytteenä käsiteltiin jäämistöoikeudellisia asioita ainoastaan suomalaisen lainsäädännön kannalta, joten ulkomaiset ja kansainväliset säädökset jäivät opinnäytteen ulkopuolelle.

Opinnäytetyön tekijän tavoite oli, että opinnäytetyö toimisi oppaana ja ohjenuorana, joka opastaa järjestelmällisesti perukirjan tekemisessä, ja josta olisi helppo tarkastaa, onko kaikki tarvittavat toimenpiteet tehty ja asiakirjat hankittu perunkirjoitusprosessin etenemiseksi.

DATA COLLECTION FORM FOR ESTATE INVENTORY

Mäntysaari, Maria

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration

May 2015

Supervisor: Kuohukoski, Minna

Number of pages: 52

Appendices: 1

Keywords: estate inventory, estate inventory deed, inheritance

This thesis was made for a company that makes estate inventories. The topic of the thesis was estate inventory in general; what an estate inventory deed is, who is obliged to carry out an estate inventory, and what kind of formal requirements are related to the preparation of an estate inventory. The thesis also dealt with the inheritance tax. On the basis of this thesis, a data collection form for estate inventory assignment was created to facilitate a trustee's work.

The thesis was carried out as a qualitative study, with the juridical research method applied to it. As sources, the thesis used existing legislation, law drafting material, estate law and legal literature dealing with inheritance tax, other official records and online sources. In the thesis, estate law was dealt with only in terms of Finnish legislation, so foreign and international jurisdiction is outside the scope of this thesis.

The aim of the thesis was that the thesis would act as a guide that systematically guides in making an estate inventory deed, and from which it would be easy to check whether all the needed actions have been taken and documents obtained for the estate inventory process to proceed.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN SISÄLTÖ JA RAKENNE.....	7
3	PERINTÖOIKEUS JA PERIMYSJÄRJESTYS.....	8
3.1	Ensimmäinen parenteeli.....	10
3.2	Toinen parenteeli	12
3.3	Kolmas parenteeli	13
3.4	Lesken asema.....	13
3.4.1	Lesken enimmäissuoja.....	15
3.4.2	Lesken vähimmäissuoja.....	16
3.4.3	Lesken tasinkoprivilegi eli tasinkoetuoikeus.....	17
3.5	Avioehtosopimus	18
3.6	Testamentti.....	19
3.7	Perimyksen esteet.....	21
3.8	Perinnöstä luopuminen.....	21
4	OSITUS	22
5	PERUNKIRJOITUS.....	24
5.1	Perunkirjoitusvelvollisuus.....	24
5.2	Uskotut miehet	25
5.3	Perunkirjoitustilaisuuteen kutsuminen ja läsnäolo tilaisuudessa	26
5.4	Vajaavaltainen ja perunkirjoitus	27
5.5	Täydennysperunkirjoitus ja perunkirjoituksen toimittamatta jättäminen	28
6	PERUKIRJA	28
6.1	Omaisuuksien arvostaminen perukirjaan.....	29
6.1.1	Vainajan varat	30
6.1.2	Vainajan velat	31
7	LAHJA- JA PERINTÖVERO.....	33
7.1	Ennakkoperintö ja lahjat	36
7.2	Testamentin vaikutus perintöveroon.....	37
7.3	Henkivakuutuskorvaukset.....	38
7.4	Puoliso- ja alaikäisyysvähennys	39
8	TIEDONKERUULOMAKE PERUNKIRJOITUKSEN TOIMITTAMISTA VARTEN SEKÄ PERUKIRJAN LAATIMINEN	40
8.1	Perukirjan johdanto-osa	41
8.2	Sukuselvitykset	43

8.3	Perukirjan varallisuusosa	45
8.4	Perukirjan vakuutusosa	47
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	48
	LÄHTEET	50
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Läheisen kuolema on järkytys, vaikka siihen olisi ehtinyt valmistautuakin. Ihmiset pyrkivät parhaansa mukaan suojautumaan kuolemalta, eikä sitä aina tule edes ajatelleeksi, että toisille se on kuitenkin tärkeä työllistäjä. Yli 30 ammattiryhmää ja 20 prosenttia työllisistä saa elantonsa ainakin välillisesti kuoleman kautta. (Molander 2009, 14–15.)

Tämä opinnäytetyön aihe sai alkunsa työharjoittelussa, missä kuolema oli välillisesti läsnä. Yrityksessä hoidetaan muun muassa perunkirjoituksia ja testamenttiin liittyviä asioita. Harjoittelussa tutustuin perunkirjoituksen toimittamiseen vaadittaviin asiakirjoihin ja olin läsnä muutamassa perunkirjoitustilaisuudessa, mikä herätti kiinnostukseni jäämistöoikeudellisiin asioihin. Aihealue on erittäin laaja, joten opinnäytetyö on rajattu niin, että tarkoitus on käsitellä perunkirjoitusta ja laatia tiedonkeruulomake perunkirjoitustoimeksiantoja varten. Opinnäytetyön tekijän tavoite on, että opinnäytetyö toimisi oppaana ja ohjenuorana, joka opastaa järjestelmällisesti perukirjan tekemisessä, ja josta olisi helppo tarkastaa, onko kaikki tarvittavat toimenpiteet tehty ja asiakirjat hankittu perunkirjoitusprosessin etenemiseksi. Opinnäytetyön ongelmaa on käsitelty sillä oletuksella, että perittävä oli eläessään Suomen kansalainen ja asui Suomessa. Myös perintöverotusta käsitellään niin, että pyritään selvittämään keskeisimmät asiat, jotka perukirjaan tulisi sisällyttää, jotta saataisiin mahdollisimman oikea tieto kuolinpesän tilanteesta eikä suoritettua perintöverotusta tarvitsisi jälkikäteen oikaista.

Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona perunkirjoituksia tekeväälle yritykselle. Opinnäytetyön toimii oppaana joka helpottaa perunkirjoitusprosessin läpivientiä. Toimeksiantaja voi käyttää opinnäytetyötä esimerkiksi perehdyttäessä uskottuja miehiä.

2 OPINNÄYTETYÖN SISÄLTÖ JA RAKENNE

Ihmiset tulkitsevat asioita valitsemastaan näkökulmasta ja oman ymmärryksensä mukaisesti. Sama asia voidaan kuvata eri lailla, jos se kuvataan eri näkökulmasta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 156.) Tämän opinnäytetyön tutkittavaa ongelmaa tarkastellaan perukirjoja tekevän työntekijän näkökulmasta. Toimeksiantajan yrityksessä perukirjoja tekevä työntekijä on aina prosessin alusta loppuun asti mukana. Työntekijä kerää tarvittavan aineiston perunkirjoitus tilaisuutta varten, toimii uskottuna miehenä ja laatii perukirjan.

Tällä opinnäytetyöllä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä tietoja tarvitaan perukirjan tekemiseen?
- Olisiko tiedonkeruulomakkeesta hyötyä perunkirjoitusasioiden hoidossa?
- Mitä tiedonkeruulomakkeen pitäisi sisältää?

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu pääosin perunkirjoituksesta sekä perintöoikeuteen liittyvästä lainsäädännöstä ja kirjallisuudesta. Työssä ei pyritä tuomaan esille uutta tietoa, vaan kootaan jo olemassa olevaa tietoa. Tutkimuksissa teoria toimii suunnannäyttäjänä ja jäsennyvälineenä. Teoria tarjoaa käsitteitä, ohjaa tiedon etsintää ja toimii myös tehtyjen havaintojen peilauspintana. (Pihlaja 2001, 45.) Teoriaosassa tarkastellaan yleisesti perunkirjoitusta, selvitetään mikä on perukirja sekä kenellä on velvollisuus toimittaa perunkirjoitus ja mitä muotovaatimuksia sen laatimiseen liittyy. Opinnäytetyössä käsitellään myös perintöverotusta. Empiirisen eli kokemuksiin perustuvassa osassa sovelletaan lainsäädäntöä käytäntöön eli opinnäytetyön tekijä tekee tiedonkeruulomakkeen lainsäädäntöön perustuen sekä käydään perukirjan laatiminen läpi kohta kohdalta. Opinnäytteessä käsitellään jäämistöoikeudellisia asioita ainoastaan suomalaisen lainsäädännön kannalta, joten ulkomaiset ja kansainväliset säädökset jäävät opinnäytteen ulkopuolelle.

Opinnäytetyön lähestymistapa tutkimukseen on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimusote on induktiivinen. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että kirjoittaja analysoi aineistoa järjestelmällisesti ja erottelee aineistosta opinnäytetyön aiheen mukaisia merkityksellisimpiä ja olennaisimpia asioita, joista muodostuu ”loppuratkaisu” eli

hyvälaatuinen raportti. (Hirsjärvi ym. 2009, 266.) Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on aineiston yksityiskohtainen ja monitahoinen analyysi. Ilmiötä pyritään ymmärtämään, tulkitsemaan ja soveltamaan. Tavoitteena kvalitatiivisessa tutkimuksessa on löytää tai paljastaa tosiasioita, ei niinkään testata teoriaa tai hypoteesia. (Hirsjärvi ym. 2009, 161–164.)

Opinnäytetyö on oikeusdogmaattinen. Oikeusdogmatiikka eli lainoppi perustuu voimassaoleviin oikeuslähteisiin ja sen tarkoituksena on selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmassa. Siinä tutkitaan oikeusjärjestykseen kuuluvia sääntöjä ja tulkitaan niiden sisältöjä. Lainopin avulla pyritään saamaan vastauksia siihen, kuinka todellisissa tilanteissa tulisi voimassa olevan oikeusjärjestyksen mukaan toimia. Lainopin tehtävänä on myös systematisoida eli jäsentää voimassa olevaa oikeutta tutkimuskohteessa. Se auttaa hahmottamaan kokonais kuvaa oikeudellisista järjestelyistä ja niiden keskinäissuhteista sekä löytämään tutkimuskohteeseen liittyvät säännökset. Keskeisimpänä menetelmänä oikeustieteen tutkimuksessa oikeusnormia tutkittaessa on sisällönerittely eli tekstianalyysi. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 9-3.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta voidaan pyrkiä parantamaan niin, että tietoa kerätään eri lähteistä. Eri lähteiden tietoa verrataan omaan tulkintaan ja tarkastellaan sitä, tuottavatko eri tietolähteet toisiaan tukevia tuloksia. Mitä useampi eri lähteistä kerättävä evidenssi eli todiste saadaan väitteen taakse, sitä pitävämpi annettu tulkinta tulee olemaan. (Kananen 2014, 152.) Tämän opinnäytetyön lähteinä on käytetty voimassa olevaa lainsäädäntöä, lain valmisteluaineistoja, jäämistöoikeutta ja perintöverotusta käsittelevää oikeuskirjallisuutta, muita virallislähteitä sekä verkkolähteitä.

3 PERINTÖOIKEUS JA PERIMYSJÄRJESTYS

Perintöoikeudelliset säännökset koskevat perimysjärjestystä, testamenttia, jäämistön selvittämistä ja perinnönjakoa. Perunkirjoituksen näkökulmasta oikeusjärjestykseen

sisältyy kolme eri säädöstä, jotka ratkaisevasti vaikuttavat siihen, miten paljon perillinen loppujen lopuksi saa perintöä. Nämä kolme säädöstä ovat avioliittolaki (13.6.1929/234), perintökaari (5.2.1965/40) ja perintö- ja lahjaverolaki (12.7.1940/378). Perintökaari sisältää säännökset lakimääräisestä perimysjärjestyksestä ja testamenttioikeudesta. Tavallisesti omaisuuden omistajavaihdos tapahtuu kaupan, vaihdon tai lahjan johdosta, mutta omaisuuden omistajan kuoltua perintökaaren säännökset ohjaavat omaisuuden uudelle tai uusille omistajille. Kuollutta omistajaa kutsutaan perintökaarella perittäväksi tai testamentin tekijäksi ja uudelleen ohjattavaa omaisuutta jäämistöksi. (Aarnio, Kangas, Puronen, & Rabinä 2011, 9.)

Perimysjärjestys määritellään perintökaarella (5.2.1965/40). Perintökaaren mukaan perimyksen sovelletaan sen valtion lakia, jossa perittävällä oli kuollessaan kotipaikka, ellei hän ole testamentissa toisin määrännyt. (Perintökaari 5.2.1965/40, 26:5.1 §.) Perimysjärjestys määräytyy sukulaisuuden perusteella, mikäli vainaja ei ole elinaikanaan tehnyt testamenttia. Henkilöllä on oikeus perintöön, mikäli perijän ja perittävän välillä vallitsee lain mukainen sukulaisuus-, avioliitto- tai ottolapsisuhde. (Aarnio & Kangas 2009, 63.)

Perinnön voi saada vain henkilö, joka elää perittävän kuolinhetkellä. Jos perillinen ja perittävä kuolevat samanaikaisesti tai muuten ei pystytä osoittamaan, kumpi osapuolista on kuollut ensin, katsotaan että perillinen on kuollut ennen perittävää (Perintökaari 5.2.1965/40, 1:1-2 §), eli perhe ei menehtyessään samanaikaisesti, peri perheen sisällä toisiansa, vaan perintö jakautuu lähimpien perillisten kesken. (Aarnio ym. 2009, 64–65.) Myös syntymätön, mutta ennen perittävän kuolemaa alkunsa saanut lapsi, joka myöhemmin syntyy elävänä, voi olla perillisen asemassa. (Perintökaari 5.2.1965/40, 1:1 §.)

Perimysjärjestys on jaettu perintökaaren 2 luvun mukaisen lakimääräisen perimysjärjestyksen perusteella parenteeleihin, jotka on laadittu sukulaisuuden etäisyyden mukaan. Parenteeleja on kaikkiaan kolme. Lakimääräistä perimysjärjestystä kutsutaan myös etuoikeusjärjestykseksi. Lähimmällä elossa olevalla sukulaisella on aina ensisijainen oikeus perintöön ja sen vuoksi tätä kaukaisempia sukulaisia ei ole tarpeen selvittää. (Aarnio, Kangas & Puronen 2000, 22.)

Parenteelijärjestelmässä siirrytään seuraavaan portaaseen ainoastaan, jos edellisestä portaasta ei löydy yhtäkään perillistä. Esimerkiksi jos perittävä oli lapseton ja naimaton, siirrytään suoraan toiseen parenteeliin ja perintö jaetaan seuraavaksi perillisasemassa olevien kesken, mutta jos ensimmäisestä parenteelista löytyy yksikin rintaperillinen tai hänen jälkeläisiään, perintö jaetaan vain ensimmäiseen parenteeliin kuuluvien kesken (Aarnio ym. 2009, 63). Parenteelijärjestelmän perusolettamana on, että ihminen solmii vain yhden avioliiton eläessään ja lapset syntyvät avioliitossa. Malli ei enää vastaa tätä päivää, sillä perintö jaetaan monesti henkilöille, jotka ovat syntyneet eri avioliitoissa tai perhesuhteen ulkopuolella. (Aarnio ym. 2009, 130.)

Rekisteröidyssä parisuhteessa eläneillä parisuhdekumppaneilla on sama oikeus perintöön toistensa jälkeen, kuin leskellä aviopuolisonsa jälkeen. Avopuolisolla sen sijaan ei ole perintöoikeutta ensiksi kuolleen avopuolison jälkeen. (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:5 §; Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950, 3:8 §; Puronen 2013, 33–34.) Pääsääntönä avopuolisolta puuttuvat kaikki aviopuolisolle kuuluvat etuudet, mutta uusi laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (14.1.2011/26) on muuttanut hieman tilannetta. Edellä mainitun lain mukaan, kun kaksi henkilöä on elänyt parisuhteessa niin, että yhteistaloudessa asumista on kestänyt vähintään viisi vuotta tai parisuhdekumppaneilla on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi kuuluvat avopuolisolle seuraavat etuudet: oikeus hyvitykseen yhteistalouden hyväksi annetusta panoksesta sekä oikeus jäämistöoikeudelliseen avustukseen. (Perintökaari 5.2.1965/40, 8:2 §; Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 14.1.2011/26, 3:8 §; HE 37/2010.) Jos perinnönjättäjältä ei jää perintöön oikeutettuja sukulaisia tai testamentinsaajia, perintö menee valtiolle. (Perintökaari 5.2.1965/40, 5:1 §.)

3.1 Ensimmäinen parenteeli

Ensimmäiseen parenteeliin kuuluvia perillisiä kutsutaan rintaperillisiksi, joita ovat lapset, lapsenlapset ja niin edespäin. (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:1 §; Norri 2010, 84.) Jos rintaperillinen eli primääriperillinen on kuollut ennen perittävää tai hänellä

ei ole perintöoikeutta, saa hänen jälkeläisensä sen osuuden perinnöstä, joka lain mukaan olisi kuulunut hänen vanhemmalleen. (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:1 §.) Rintaperillisen perintöoikeus voi puuttua, jos perillinen on tehty virallisesti perinnötmäksi tai jos hän on luopunut oikeudestaan perintöön. (Aarnio ym. 2009, 75.)

Sijaan tulevasta jälkeläisestä käytetään nimitystä sekundäriperillinen eli sijaisperijä. Ensimmäisessä parenteelissa on rajaton sijaisperimysoikeus. Sekundäriperillisellä on oikeus yhtä suureen perintöosuuteen kuin varsinaisella perijällä. Sijaisperijät kuuluvat myös kuolinpesän osakkaisiin. Jos perittävältä jää vain yksi rintaperillinen, saa tämä luonnollisesti silloin koko omaisuuden. Jos perillisiä on useampia, se jaetaan heidän kesken tasapuolisesti. (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:1 §; Aarnio, ym. 2000, 23.)

Avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi perii äitinsä ja äidin puoleiset sukulaiset samaan tapaan kuin aviolapsikin. Isänsä lapsi perii, jos isä on tunnustanut isyytensä ja isyys on vahvistettu. Tässä tapauksessa lapsi perii isänsä ja isän puoleiset sukulaiset aviolapsen tapaan. (Laki lapseksiottamisesta 153/1985, 2:12 §; Norri 2010, 86.) Ottolapsilla on samanlainen perintöoikeus ottovanhempiinsa kuin heidän biologisillakin lapsillaan. Vuoden 1980 jälkeen adoptoidut lapset eivät kuitenkaan peri biologisia vanhempiaan, vaan adoptio katkaisee juridiset sukulaisuussuhteet. Ennen vuotta 1980 perustetuissa ottolapsisuhteissa laki oli toinen, ja niissä vanhaa lakia noudatetaan edelleen. Aikaisemman säännön mukaan ottolapset perivät ottovanhempansa, mutta eivät enää heidän sukulaisiaan. Lisäksi ottolapsilla oli perintöoikeus myös biologisiin vanhempiinsa. (Norri 2010, 86–89.)

Lakiosa on puolet lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan tulevasta perintöosan arvosta (Perintökaari 5.2.1965/40, 7:1.2 §) ja se antaa suojaa niitä tilanteita varten, jolloin perittävä on siirtänyt omaisuuttaan vain jollekin perillisistä esimerkiksi lahjoituksin tai alihintaisten kauppojen kautta. (Perintökaari 5.2.1965/40, 7:5 §; Koponen 2009, 35–38.) Rintaperillisellä sekä ottolapsella ja tämän jälkeläisellä on oikeus lakiosaan perittävän jälkeen ja testamentilla ei voi poistaa lakiosa oikeutta. (Perintökaari 5.2.1965/40, 7:1 §.) Lakiosa koskee perittävän suoraan alenevassa polvessa olevia rintaperillisiä ja sijaantulooikeuden nojalla rintaperillisten lapsia. Rintaperilli-

sen perintöoikeuteen ei ole vaikutusta sillä onko hän vainajan ja lesken yhteinen lapsi vai ei. Kaikki ensimmäisen parenteelin perillisasemassa olevat ja heidän sijaansa tulevat perilliset ovat oikeutettuja lakiosaan. (Kangas 2012a, 150.) Lakiosaa tulee vaatia tekemällä lakiosailmoitus. Ilmoitus on tehtävä kuuden kuukauden sisällä testamentin tiedoksiannosta. (Perintökaari 5.2.1965/40, 7:5.3 §; Aarnio ym. 2009, 915.) Rintaperillisen lakiosan syrjäyttäminen voi tulla kyseeseen vain silloin, jos perittävä on tehnyt testamentin ja siinä on mainittu peruste, jolla rintaperillinen tehdään perinnöttömäksi. Perintökaaressa hyväksyttyinä syinä on mainittu perillisen kunniaton ja epäsiiveellinen elämä tai se, että perillinen on syylistynyt perittävää loukkaavaan tahalliseen rikokseen. (Perintökaari 5.2.1965/40, 15:4 §.) Alle 15-vuotias ei kuitenkaan ole vielä rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan (Rikoslaki 19.12.1889/39, 3:4 §), joten alle 15-vuotiaasta ei voi ainakaan rikollisuuden perusteella tehdä perinnöttömäksi. Perinnöttömäksi tehty rintaperillinen ei ole oikeutettu edes lakiosaansa. (Norri 2010, 218–219.) Rintaperillisen on saatava lakiosansa myös hallintaoikeuden tuomista rajoituksista vapaana. Hallintaoikeustestamentin saajan on suoritettava lakiosa rintaperilliselle, jos hallintaoikeus koskee kaikkea kuolinpesään kuuluvaa omaisuutta. (Kangas 2013, 523–524.)

3.2 Toinen parenteeli

Toisen parenteelin muodostavat perittävän vanhemmat, sisarukset ja heidän jälkeläisensä. Jos perittävä ei ollut kuollessaan naimisissa tai elänyt rekisteröidyssä parisuhteessa, eikä perittäväällä ollut rintaperillisiä, saavat hänen äitinsä ja isänsä kumpainkin puolet perinnöstä. Jos jompikumpi vanhemmista on kuollut, perittävän sisaret ja veljet jakavat kuolleen vanhemman osuuden. Jos taas perittävän veljet ja sisaret ovat kuolleet, heidän jälkeläisensä tulevat heidän sijaansa. (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:2 §.) Perimys etenee toisessakin parenteelissa sukuhaaroittain ja siten, että jokaisessa sukuhaarassa on rajaton sijaisperimysoikeus. (Aarnio ym. 2009, 129.)

Jos perittävän molemmat vanhemmat ovat kuolleet, siirtyy perintö kokonaisuudessaan perittävän veljille ja sisarille. Jos sisaruksia tai heidän jälkeläisiään ei ole lainkaan, saa toinen vanhemmista koko perinnön. Perittävän sisar- ja velipuolilla on sa-

ma oikeus perintöön kuin täyssisarilla ja -veljillä, jos täyssukulaaisia ei ole. Jos esimerkiksi perittävältä on jäänyt ainoana oikeudenomistajana velipuoli, saa tämä koko perinnön. (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:2 §; Kangas 2012a, 354.)

3.3 Kolmas parenteeli

Jos perittävällä ei ole ensimmäiseen ja toiseen parenteeliin kuuluvia perillisiä, eikä perittävä ollut avioliitossa tai virallistetussa parisuhteessa, omaisuus siirtyy kolmannen parenteeliin eli isovanhemmille. (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:1-3 §.) Kuolleen isovanhemman osuus menee hänen jälkeläisilleen. Jos isovanhemmilta ei ole jäänyt lapsia, ja he ovat itse kuolleet, mutta heiltä on jäänyt lapsia muusta avioliitosta, saavat nämä perintökaaren 2 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan vainajan osan. Tässä perillisryhmässä rajoittuu sijaantulo-oikeus isovanhempien lapsiin eli sijaisperimys-oikeus on katkaistu perittävän setiin, täteihin ja enoihin. Serkut eivät enää peri (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:5 §; Kangas 2012a, 354.)

3.4 Lesken asema

Parenteelijärjestelmää täydentää puolison oikeus perintöön ja lesken oikeus pitää jäämistöä jakamattomana hallinnassaan. (Aarnio ym. 2009, 63.) Vaikka leskellä ei ole lakiosaoikeutta samoin kuin rintaperillisillä, on puolisolle lakimääräisenä perillisenä kuitenkin annettu vahva asema ja leski saa oikeuden hallita jäämistöä jakamattomana. (Aarnio ym. 2011, 11.) Jos perittävä oli naimisissa, eikä häneltä jäänyt rintaperillisiä, perii eloonjäänyt puoliso vainajan yksin ennen tämän vanhempia ja sisarusia. (Perintökaari 5.2.1965/40, 3:1 §.) Lesken kuollessa ensiksi kuolleen puolison vanhemmat ja sisarukset pääsevät kuitenkin toissijaisten perillisten asemaan. (Perintökaari 5.2.1965/40, 3:1 §.) Jos taas perinnönjättäjällä on lapsia, leski ei peri (Perintökaari 5.2.1965/40, 2:1.1 §.)

Leski voidaan kuitenkin kokonaisuudessaan syrjäyttää testamentin kanssa perillisasemasta ilman erityisiä syitä. Lapsettomissakin avioliitoissa tarvitaan aina testamentti, mikäli tavoitteena on lesken perillisaseman poistaminen. Kuitenkin syrjäyt-

tämistilanteissakin lesken suojaksi jää kuolinpesässä lain mukainen vähimmäissuoja asunnon ja asuinirtaimiston suhteen sekä lain mukainen mahdollisuus avustukseen. (Perintökaari 40/1965, 3:1a §, 3:2.1 §, 8:2 §; Gottberg 2011, 109.) Leskellä ei myöskään ole perintöoikeutta silloin, jos perittävän kuollessa puoliset tai toinen heistä oli tehnyt hakemuksen avioerosta ja puolisoitten välillä oli kulumassa avioeroa edeltävä harkinta-aika, ellei aika ole kulunut umpeen ilman että lopullista eroa on pyydetty. Jos asian on annettu raueta, perintöoikeus on palannut. (Perintökaari 5.2.1965/40, 3:7 §; Norri 2010, 90.)

Lesken perintöoikeus ei syrjäytä lopullisesti vainajan sukulaisia. Lesken kuollessa omaisuus jaetaan ensin kuolleen puolison perillisten ja lesken perillisten kesken. Ensin kuolleen puolison perilliset ovat niin sanottuja toissijaisia perillisiä. Perintö menee ensin kuolleen puolison perillisille, jos leskeltä ei jää perillisiä. Jos puolestaan ensiksi kuolleen puolison perillisiä ei enää ole, menee koko perintö lesken perillisille. (Perintökaari 5.2.1965/40, 3:5 §; Norri 2010, 90.)

Vaikka leskellä on oikeus hallita jäämistöä jakamattomana, niin hänestä ei sen perusteella tule kuolinpesän osakasta. (Aarnio ym. 2009, 112–113.) Mikäli puolisoilla oli avio-oikeus toistensa omaisuuteen, leski on aina silti kuolinpesän osakas ositukseen asti. Leski voi olla kuolinpesän osakkaana vielä osituksen jälkeenkin, mikäli hän on perillisen asemassa, edellyttäen ettei rintaperillisiä ole, tai mikäli hänelle on testamentattu omaisuutta. (Aarnio ym. 2000, 77–78.) Huomioitavaa on myös se, että jos vainajalla on takanaan aiempia avioliittoja, eikä niistä ole toimitettu todistettavasti ositusta, on vainajan entinen aviopuoliso myös kuolinpesän osakas avio-oikeuden nojalla siihen asti kunnes ositus on toimitettu. (Aarnio ym. 2000, 78.)

Leskellä on velvollisuus pitää hallinnassaan olevasta omaisuudesta huolta ja säilyttää sitä niin, ettei sen arvo tarpeettomasti alene käyttöoikeuden vuoksi omistajan vahingoksi. (Mikkola 2010, 45.) Leskellä on oikeus myydä hallinnassaan olevaa irtainta omaisuutta ilman rajoituksia ja antaa vuokralle sellaista omaisuutta, jota hän ei tarvitse omaan käyttöönsä. Sen sijaan kiinteää omaisuutta leskellä ei yleensä ole oikeutta myydä ilman perillisten suostumusta, ellei se ole välttämätöntä esimerkiksi lesken sairauskulujen kattamiseksi. (Norri 2010, 172–173.) Lesken ei tietenkään ole pakko

käyttää hyväksi hallintaoikeuttaan, vaan hän voi luopua siitä, joko ennen perittävän kuolemaa tai sen jälkeen. Perukirjaan on kuitenkin aina liitettävä selvitys, käyttääkö leski oikeuttaan osittain tai kokonaan. (Aarnio ym. 2009, 117.) Vaikka leski voi hävittää omaisuutta, hän ei voi kuitenkaan tehdä testamenttia omaisuudesta, joka on hänen kuoltuaan menevä toissijaisille perillisille. Sen sijaan leski voi tietenkin tehdä testamentin omasta pesäosuudestaan. (Aarnio ym. 2011, 36–37.)

Leskensuojapykälä on säädetty eri aikoina ja ne löytyvät eri laeista. Leskensuojapykälät ovat seuraavat:

- Perintökaaren luku 3 1a §:n 1 momentissa todetaan, että koko pesä jää lesken hallintaan, elleivät perilliset tai testamentinsaajat vaadi osuuksiaan.
- Avioliittolain 103 a §:n nojalla leski saa ottaa vähäisestä pesästä omistusoikeudella tarpeellista asuntoirtaimistoa, työvälineitä ja muita elinkeinonsa jatkamiseksi tarpeellista irtainta tavaraa, syrjäyttäen perillisten oikeudet.
- Perintökaaren luku 8 2 §:n mukaan leski voi saada omistusoikeudella pesästä avustuksen kohtuullista toimeentuloa varten. Avustus voi olla joko rahaa tai muuta omaisuutta.
- Perintökaaren 3 luku 1a §:n 2 momentin mukaan leski saa pitää hallintaoikeudella puolisojen yhteisenä kotina käytetyn asunnon, ellei hänellä itsellään ole asunnoksi sopivaa kiinteistöä tai huoneistoa.

3.4.1 Lesken enimmäissuoja

Eloongjäänyt puoliso saa pitää kuolleen puolison koko jäämistön jakamattomana hallinnassaan, jollei perittävän testamentista muuta johdu tai rintaperillinen vaadi jakoa. Tätä suojaa nimitetään lesken enimmäissuojaksi ja se on laajin mahdollinen suoja, jonka leski voi saada perintökaaren nojalla. (Perintökaari 5.2.1965/40, 3:1a §.) Lesken enimmäissuojasäännös merkitsee, että eloonjääneellä puolisoilla on rintaperillisen

jakovaatimuksen tai perittävän tekemän testamentin estämättä aina oikeus pitää jakamattomana hallinnassaan puolisoiden yhteisenä kotina käytetty tai muu jäämistöön kuuluva eloonjääneen puolison kodiksi sopiva asunto. Mikäli lesken omaan omaisuuteen sisältyy kodiksi soveltuva asunto, leskellä ei ole oikeutta saada hallintaansa puolisoiden yhteisenä kotina käytettyä asuntoa. (Perintökaari 5.2.1965/40, 3:1a §.) Lesken suojan piiriin kuuluvalla asunnon irtaimistolla tarkoitetaan vain välittömästi asumista palvelevaa irtaimistoa, kuten huonekaluja, kodinkoneita, liinavaatteita ja astioita. Esimerkiksi arvokkaita kokoelmia ei voida pitää tällaisena välittömästi asumista palvelevana irtaimistona. (HE 225/1982; Mikkola 2010, 40.)

Hallintaoikeus tarkoittaa käytännössä sitä, että muut kuolinpesän osakkaat eivät saa ilman lesken suostumusta määrätä lesken hallintaoikeuden alaisuudessa olevasta omaisuudesta. Ilman lesken suostumusta tehty oikeustoimi voi myöhemmin johtaa sen pätemättömyyteen. Suostumus tarvitaan, vaikka leski itse ei olisi kuolinpesän osakas. Lesken oikeus voi kohdistua myös vain jäämistön säästöön. Lesken hallintaoikeus ei kuitenkaan ole ehdoton, rintaperillisillä on oikeus vaatia perinnönjakoa jo lesken eläessä. Jokainen osakas voi vaatia jakoa itsenäisesti, myös testamentin saajalla on tähän oikeus. Jakovaatimus voi johtaa myös siihen, että lesken enimmäissuoja lakkaa, jolloin leski voi vedota vähimmäissuojaansa. (Aarnio ym. 2009, 67, 737.)

3.4.2 Lesken vähimmäissuoja

Leskellä ei ole oikeutta lakiosaan kuten rintaperillisillä, mutta vähimmäissuoja antaa leskelle oikeuden hallita jäämistöä jakamattomana, ja turvaa näin lesken asumisen. (Perintökaari 5.2.1965/40, 3:1a §.) Termi ”jakamattomana” johtaa monesti harhaan, koska jako voidaan toki tehdä, mutta hallinta jää leskelle (Norri 2010, 442). Velkoja ei kuitenkaan voida jättää maksamatta vedoten lesken oikeuteen hallita jäämistöä, sillä ylivelkainen pesä ei voi olla lesken hallintaoikeuden reaalin kohde. (Aarnio ym. 2009, 737.)

Vähimmäissuoja menee aina myös rintaperillisten lakiosaoikeuden edelle, mutta ei kuitenkaan anna leskelle perillisen eikä omistajan asemaa. (Perintökaari 40/1965,

3:1a §; Mikkola 2010,35.) Näin ollen leski saa perinnön niin sanotulla rajoitetulla omistusoikeudella. Leski itse, rintaperilliset tai testamentinsaaja voivat kuitenkin vaatia perinnönjakoa toimitettavaksi lesken elinaikana. (Perintökaari 5.2.1965/40, 3:1a §.)

3.4.3 Lesken tasinkoprivilegi eli tasinkoetuoikeus

Tasinkoprivilegi eli tasinkoetuoikeus tarkoittaa kuolinpesässä lesken oikeutta olla luovuttamatta omaisuuttaan kuolleen puolison perillisille. Lesken ei myöskään tarvitse luovuttaa omaisuuttaan, jos edesmenneen aviopuolison kuolinpesä asetetaan konkurssiin. (Avioliittolaki 13.6.1929/23, IV osa 2:103 §.) Leskellä, jonka oma varallisuus osituksessa todetaan suuremmaksi kuin vainajan omaisuus, on oikeus olla antamatta varallisuuttaan tasinkona vainajan perillisille. (Avioliittolaki 13.6.1929/23, IV osa 2:103.2 §.) Jos taas vainajan omaisuus on suurempi, saa leski osituksessa tasinkona omaisuutta niin paljon, että omaisuudet saadaan tasattua yhtä suuriksi. Leskelle ei määrätä tasinkona saadusta omaisuudesta veroa. (Perintökaari 40/1965, 3:4 §; Puronen 2009, 50–51.)

Jos leski ilmaisee tahtonsa kieltäytyä luovuttamasta omaisuuttaan tasinkona ensiksi kuolleen puolison perillisille, ja se on kirjattu perukirjaan tai otettu sen liitteeksi, lesken oikeus otetaan huomioon jo säännönmukaisessa verotuksessa. Leski voi myös vedota oikeuteensa myöhemmin niin sanottuna perusteoikaisuna, mutta tämä edellyttää, että hän on perunkirjoitustoimituksessa vedonnut käyttävänsä tasinkoetuoikeutensa. Käyttäessään tasinkoetuoikeuttaan osituksessa leski ei siis luovuta omaa omaisuuttaan vainajan perillisille, vaan säilyy oman omaisuutensa omistajana. Periaatteessahan omaisuus ei perillisiltä häviä minnekään, vaan he saavat varakkaamman vanhempansa omaisuuden käyttöönsä vasta tämänkin kuoltua. (Puronen 2013, 100–101.) Leski on kuolinpesän osakas siihen asti kunnes mahdollinen tasinko on hänelle maksettu, tai vaihtoehtoisesti siihen asti kunnes ositus tulee lainvoimaiseksi, mikäli leski on vedonnut tasinkoetuoikeuteensa tai on todettu etteivät ensiksi kuolleen puolison perilliset ole velvollisia maksamaan tasinkoa. (Aarnio ym. 2009, 383.)

3.5 Avioehtosopimus

Avioliittolain mukaan kummallakin puolisoilla on oikeus toisen omaisuuteen, jollei muuta ole määrätty tai sovittu, tätä kutsutaan avio-oikeudeksi (Avioliittolaki 13.6.1929/234, II osa 2:35.1 §.) Avioliittolain määäämästä avio-oikeudesta puolison omaisuuteen voidaan sopia avioehdon avulla. (Avioliittolaki 13.6.1929/234, II osa 2:35.2 §.) Avioehtosopimuksen avulla voidaan pyrkiä varmistamaan, että tietty omaisuus saadaan toisen puolison kuoleman jälkeen siirrettyä halutulle taholle. Avioehtosopimuksella voidaan myös vaikuttaa osituksessa ja tätä kautta perinnönjaoissa siirtyvään omaisuuden määrään. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 10–11.)

Lain mukaan avioehto voidaan laatia kolmella tavalla:

- avio-oikeus on poistettu kummaltakin puolisoilta siten, ettei puolisoilla ole oikeutta mihinkään toisen omaisuuteen,
- avio-oikeus on poistettu kummaltakin puolisoilta siten, ettei puolisoilla ole oikeutta tiettyyn toisen omaisuuteen,
- avio-oikeus on poistettu toiselta puolisoilta siten, ettei puolisoilla ole oikeutta tiettyyn tai mihinkään toisen omaisuuteen. (Avioliittolaki 13.6.1929/234, II osa 3:41 §; Kolehmainen ym. 2012, 10–11.)

Kaksipuolisessa avioehtosopimuksessa aviopuolisot määräävät, ettei kummallakaan puolisoilla ole avio-oikeutta toisen puolison omaisuuteen. Sopimus poistaa avio-oikeuden osituksessa, joka tehdään avioeron jälkeen tai avioliiton päätyttyä puolison kuolemaan. Rintaperillisen kannalta tämän kaltainen avioehtosopimus on selkeä, sillä jos leski on vähävaraisempi kuin ensin kuollut puoliso, kasvattaa avioehtosopimus perillisen jako-osuutta. Jos taas leski on varakkaampi, rintaperillisille jää jaettavaksi ensin kuolleen vähävaraisemman omaisuus. (Kolehmainen ym. 2012, 12.) Jos avioehto on sulkenut puolisoitten avio-oikeuden pois molemminpuolisesti, niin leski ei tällöin ole puolisona kuolinpesän osakas. Leski voi kuitenkin tästä huolimatta olla osakkaana perinnössä joko yleistestamentin saajana tai perillisasemassa riippumatta osituksesta tai avioehdosta. (Koponen 2013, 14–15.)

3.6 Testamentti

Käsitettä testamentti ei ole määritelty lainsäädännössä, vaan testamentin käsitteen sisältö on muokkaantunut oikeuskirjallisuudessa. Termillä testamentti on kaksi merkitystä. Se voi tarkoittaa sekä perittävän tahdonilmausta, että asiakirjaa johon se on kirjattu. Lyhyesti määriteltynä testamentin voidaan katsoa olevan yksipuoleinen, vapaasti peruutettavissa oleva vastikkeeton oikeustoimi, jolla henkilö antaa määräyksiä jäämistöstään kuolemansa varalta. Testamentilla voidaan muuttaa lainmukaista perimysjärjestystä niin, että perintöä voi saada myös läheinen serkku tai ystävä, joka ei muuten perisi mitään. Saaja voi olla siis kuka tahansa, mutta tämän on oltava elossa testamentin tekohetkellä. Poikkeuksena voi olla syntymätön lapsi, joka on kuitenkin siitetty ennen testamentin tekoa. (Perintökaari 40/1965, 9:1-2 §; Aarnio & Kangas 2010, 525.)

Testamenttausvapautta on rajoitettu. Vapautta rajoittaa rintaperillisten lakiosa (Norri 2010, 103–104.) Perintökaaren 7:5.1§:n mukaan testamentti on rintaperillistä kohtaan tehoton siltä osin kuin se estää häntä saamasta lakiosansa kuolinpesästä tai rajoittaa hänen oikeuttaan määrätä lakiosana tulevasta omaisuudesta. Rintaperillisen on siis saatava lakiosansa myös hallintaoikeuden tuomista rajoituksista vapaana. Hallintaoikeustestamentin saajan on suoritettava lakiosa rintaperilliselle, jos hallintaoikeus koskee kaikkea kuolinpesään kuuluvaa omaisuutta. (Perintökaari 7:5.1 §; Kangas 2013, 523–524.)

Yleistestamentilla annetaan koko omaisuus, määräosa tai se, mitä muiden määräysten jälkeen on jäljellä. Yleistestamentin saajan jälkeläisillä on perintökaaren 11 luvun 6 §:n mukaan oikeus osakasasemaan silloin, kun heillä olisi ollut oikeus periä yleistestamentin tekijä ja kun yleistestamentin ensisaajaksi nimetty henkilö on kuollut. Edellytyksenä kuitenkin on, että yleistestamentin ensisaajan testamenttiin perustuva oikeus ei ole saanut tulla voimaan ennen tämän kuolemaa. (Perintökaari 40/1965, 18:1 §; Aarnio ym. 2009, 386; Norri 2010, 107.) Perillisen ja yleistestamentin saajan osakasasema voi olla riidanalainen. Riidanalaisuudesta huolimatta heidät on kutsuttava perunkirjoitukseen ja heillä on oikeus esimerkiksi vaatia kuolinpesän luovuttamista

virallisselvitykseen. Perillinen säilyy kuolinpesän osakkaana siihen asti kunnes oikeudenmenetys on saanut lainvoiman. (Aarnio ym. 2009, 386–388.)

Erityistestamentti eli legaatti taas on kysymyksessä silloin, kun vainaja on testamentannut jonkin tietyn etuuden, kuten esimerkiksi rahamäärän tai esineen. Legaatin saaja ei ole kuolinpesän osakas eikä hän täten osallistu pesän hallintoon. Erityistestamentin saajaa ei myöskään ole lain mukaan kutsuttava perunkirjoitustilaisuuteen, mutta hyvän perunkirjoitustavan mukaisesti kutsu kuitenkin lähetetään myös hänelle. (Perintökaari 40/1965, 11:6 §; Aarnio ym. 2009, 50–52; Koponen 2013, 13.)

Testamentit voidaan jakaa ryhmiin myös sen mukaan, minkälaisen ja kuinka laajan oikeuden testamentin saaja saa testamentilla. Omistusoikeustestamentin saaja saa täyden omistusoikeuden hänelle testamentattuun omaisuuteen. Hänellä on myös oikeus testamentata saatu perintö edelleen hänen oikeudenomistajilleen. Täyden omistusoikeuden lisäksi voidaan puhua rajoitetusta omistusoikeustestamentista, eli vallintatestamentista. Tämä tarkoittaa, että testamentinsaajan kuoltua tämän vallintatestamentilla saatu omaisuus menee toissijaiselle saajalle. Tällaisen testamentinsaajalla on siis oikeus käyttää, lahjoittaa tai myydä omaisuutta, mutta hän ei saa testamentata sitä eteenpäin. Rajoitettu omistusoikeustestamentti antaa myös täyden omistusoikeuden saajalleen tämän elinaikana, mutta saaja ei voi määrätä omaisuudesta kuolemansa varalta. Rajoitetussa omistusoikeustestamentissa on toissijaismääräys eli saajan kuoltua omaisuus menee toissijaiselle saajalle. Käyttöoikeustestamentti antaa testamentin saajalle ainoastaan hallintaoikeuden, eli täyden oikeuden käyttää testamentissaan saamaa omaisuutta kuitenkin ilman omistusoikeuden saamista. Hallintaoikeustestamentti oikeuttaa testamentinsaajan myös hallitsemansa omaisuuden tuottoon ja tuloon. (Aarnio ym. 2009, 52–53.) Tuotto-oikeustestamentti antaa testamentinsaajalle edellä mainituista testamenteista kaikkein vähiten valtaa. Nimensä mukaisesti se oikeuttaa testamentin saaneen henkilön sen omaisuuden tuottoihin, jotka testamentissa on määrätty. (Linnainmaa 2002, 71–74.)

3.7 Perimyksen esteet

Perimyksen esteillä tarkoitetaan perusteita, jolloin lakimääräinen perintöoikeus ja oikeus testamentin saamiseen jäävät syntymättä. Oikeutta perintöön ei ole, mikäli on tahallisesti, rikollisella teolla surmannut perittävän, tämän jälkeläisen tai testamentin saajan (Perintökaari 40/1965, 15:1.1 §.) Jos tekoa ei voida pitää tahallisenä tai tekijä on syyntakeeton, teko ei rajoita perillisen oikeutta. Tekoon osallinen rinnastetaan itse teon tekijään (Perintökaari 40/1965, 15:3 §.) Jos on tahallaan hävittänyt tai salannut perittävän testamentin salaaja voi menettää kokonaan tai osittain oikeutensa perintöön (Perintökaari 40/1965, 15:2 §.) Myös osallisuus testamentin hävittämiseen tai sen salaamiseen voi aiheuttaa perintöoikeuden menetyksen (Perintökaari 40/1965, 15:3 §.) Perintökaari edellyttää, että teko on tahallinen, joten tuomioistuimella on laaja harkintavalta siinä, julistaako se perintöoikeuden menetetyksi, vaikka se pitäisi-kin tekoa tahallisenä. (Kangas 2012 a, 355.)

Perinnöttömäksi tekeminen on mahdollista kahdessa tapauksessa. Ensimmäinen perinnöttömäksi tekemisen perusteista on, jos rintaperillinen tahallisella rikoksella syvästi loukannut perittävää, hänen perimispolvessa olevaa sukulaistaan, ottolastaan tai tämän jälkeläistä. Toinen perinnöttömäksi tekemisen perusteista on se, jos perillinen jatkuvasti viettää kunniatonta ja epäsideellistä elämää. (Perintökaari 40/1965, 15:4.1 §.) Rintaperillisen perinnöttömäksi tekemisen on tapahduttava testamentilla, jossa tulee mainita myös perinnöttömäksi tekemisen peruste. Jos asia on riitainen, niin todistustaakka perusteen olemassaolosta on sillä, joka haluaa perusteeseen vedota, yleensä kanssaperillisellä tai testamentin saajalla. (Perintökaari 40/1965, 15:4.2 §.)

3.8 Perinnöstä luopuminen

Perillinen voi halutessaan luopua perinnöstään perittävän kuoltua tai tämän vielä eläessä. Perinnöstä ei voi luopua ennalta nimetyn henkilön hyväksi, vaan luovutettu perintö siirtyy automaattisesti henkilölle, joka sen olisi saanut, mikäli perinnöstä luopuja ei olisi elossa. (Perintökaari 40/1965, 17:1 §; Linnainmaa 2002, 39.) Luovuttuaan perinnöstä perijän asema kuolinpesän osakkaana lakkaa ja tämän tilalle tule perin-

nöstä kieltäytyneen henkilön perijät. Perinnöstä luopuminen lopettaa myös perintöveronmaksamisvelvollisuuden. Velvollisuus maksaa perintöveroa siirtyy niin ikään uudelle perijälle. (Perintökaari 40/1965, 18:1 §; Aarnio ym. 2011, 19–20.)

Luopumisen lisäksi perillisellä on myös mahdollisuus luovuttaa oma osuutensa perinnöstä. Perinnöstä luopumista ja sen luovuttamista ei pidä sekoittaa toisiinsa. Luovuttamisella tarkoitetaan tässä tilanteessa myymistä, lahjoittamista tai vaihtamista. Luovuttamisen jälkeenkin oman osansa luovuttanut säilyy pesän osakkaana sen sijaan, että perintöosuuden saaneesta henkilöstä tulisi kuolinpesän osakas tämän tilalle. (Aarnio ym. 2011, 20.)

Perillinen voi luopua perintöosuudestaan ilmoittamalla, ettei hän ota perintöä vastaan. Tällaisessa tapauksessa kyseisen perillisen asema pesän osakkaana päättyy ja hänen tilalleen osakkaiksi tulevat hänen mahdolliset perillisensä. (Perintökaari 40/1965, 17:1 §; Aarnio ym. 2000, 29.) Lähtökohta on, että jokainen voi luopua vain omasta perintöosuudestaan. Alaikäinen ei kuitenkaan ole täysivaltainen, joten hänen puolestaan asiasta päättävät hänen huoltajansa, jotka toimivat lapsen edunvalvojina. Holhoustoimilain mukaan edunvalvojan on kuitenkin ajettava päämiehensä etua ja varallisuudesta luopuminen on yleensä vastoin lapsen etua. Lain mukaan edunvalvoja ei saa myöskään lahjoittaa päämiehensä omaisuutta. Alaikäisen edunvalvojana toimivan onkin haettava holhousviranomaiselta lupa lapsen puolesta perinnöstä luopumiseen. (Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442, 5:32 §, 5:34.7 §.) Käytännössä perinnöstä luopuminen onkin alaikäisen kohdalla mahdollista vain silloin, jos hän on jo saanut osuutensa ennakkoperintönä tai jos jäämistö on ylivelkainen. (KHO 2003:7; Puronen 2011, 99.)

4 OSITUS

Avioliiton päätyttyä puolison kuolemaan on suoritettava omaisuuden ositus jossa puretaan puolisoitten aviovarallisuussuhde. Ositusperusteena on puolison kuolinhetki. Mikäli aviopuolisoilla ei ollut avio-oikeutta toistensa omaisuuteen on suoritettava

omaisuuden erottelu. Ositus voidaan aloittaa vasta, kun vainajan ja pesän velat on selvitetty ja hoidettu. Jos ositus toimitetaan toisen puolison kuoleman johdosta, osituksen osapuolina ovat leski ja kuolinpesä. Kuka tahansa kuolinpesän osakkaista voi yksin vaatia osituksen toimittamista. (Avioliittolaki 13.6.1929/234, IV osa 1:85 §; Perintökaari 40/1965, 21:6 §; Kangas. 2012a, 291-295; Ossa 2006, 31.)

Osituksen aluksi erotellaan pesän omaisuus lesken ja puolison omaisuuteen, sekä puolisojen yhteiseen omaisuuteen. Avioliittolain mukaan se omaisuus, mitä puoliset ovat itse ennen avioliittoa ja avioliiton aikana hankkineet ovat heidän omaansa. Avioliitolla tai puolison kuolemalla ei ole siihen vaikutusta. Näin ollen lesken omaisuus kuuluu hänelle itselleen, kun taas vainajan omaisuus vainajalle itselleen. (Avioliittolaki 13.6.1929/234 IV osa 1:85 §; Norri 2010, 344.) Mikäli on epäselvää, kummalle puolisolle jokin omaisuus kuuluu, katsotaan sen olevan puolisojen yhteistä omaisuutta. (Avioliittolaki 13.6.1929/234, IV osa 1:89 §.)

Osituksen toimittamiseksi on laadittava jäämistöosituslaskelma. Laskelmassa eritellään vainajan ja lesken avio-oikeuden alainen oma omaisuus, yhteinen omaisuus, sekä kummankin velat. Sen jälkeen on mahdollista määrittää kummankin osapuolen avio-osa, joka on puolet yhteenlaskettujen varojen summasta. Mikäli perittävän omaisuus on suurempi, kuin lesken, on kuolinpesä velvollinen maksamaan tasinkoa leskelle. Mikäli lesken omaisuus on suurempi, kuin perittävän voi leski joko maksaa tasingon kuolinpesälle tai vedota tasinkoprivilegiin ja sen nojalla pitäytyä maksamasta tasinkoa kuolinpesälle. (Avioliittolaki 13.6.1929/234, IV osa 2:103.2 §; Aarnio ym. 2009, 973–975.)

Ositus ei merkitse sitä, että perinnönjako olisi suoritettava lesken eläessä. Ositus on hyvä tehdä perittävän jäämistön laajuuden selvittämiseksi, vaikka kukaan pesän osakkaista ei vaatisikaan perinnönjaon toimittamista. (Aarnio ym. 2009, 974–975.) Jos perittävällä ei ole rintaperillisiä eli lapsia, leski perii omaisuuden. Tällaisessa tilanteessa ei tarvita ositusta eikä tarvitse pohtia tasinkoa. Jos vainajalla oli testamentti, saattaa se aiheuttaa joitakin omaisuuden jakotarpeita. Leskellä on kuitenkin oikeus pitää yhteisenä kotina käytetty asunto jakamattomana hallinnassaan. (Norri 2010, 441–443.)

5 PERUNKIRJOITUS

Perunkirjoituksen tarkoituksena on selvittää kuolinpesän osakkaat sekä luetteloida vainajan ja hänen mahdollisen puolisonsa varat ja velat perinnönjakoa ja perintöverotusta varten perittävän kuolinhetkellä. Perunkirjoitus on pidettävä kolmen kuukauden kuluessa kuolemantapauksesta. Verovirasto voi kuitenkin erillisestä hakemuksesta pidentää aikaa, jos pesän selvitys vaatii tavallista enemmän aikaa tai jos pidennykselle on muu perusteltu syy. (Perintökaari 40/1965, 20:1 §.) Anomus ajan pidentämisestä on tehtävä kirjallisesti vainajan kotipaikan verovirastoon kolmen kuukauden kuluessa kuolemantapauksesta. Hakemuksessa on mainittava perustelut ajan pidentämispyynnölle, hakijan yhteystiedot ja hakemuksesta on lisäksi löydyttävä hakijan allekirjoitus. (Verohallinnon www-sivut 2015.)

Perunkirjoitustilaisuudessa toimitetaan perunkirjoitus sekä laaditaan perukirja (Puronen 2013, 15). Kuolinpesän osakas voi valtuuttaa joko toisen kuolinpesän osakkaan tai kuolinpesän ulkopuolisen henkilön edustamaan itseään perunkirjoitustilaisuudessa. (Koponen 2013, 35–36.) Perunkirjoitustilaisuudessa ei selvitetä kuolinpesän osakkaiden välisiä erimielisyyksiä (Aarnio ym. 2009, 248). Perunkirjoituksen tarkoituksena on selvittää kuolinpesän osakkaat, mahdollinen testamentti, avioehtosopimus sekä aikaisemmat ennakkoperinnöt. Perunkirjoitustilaisuudessa annetaan testamentti testamentinsaajan pyynnöstä tiedoksi siten, että testamentin teksti luetaan ääneen perillisille uskottujen miesten läsnä ollessa. Lisäksi perillisille annetaan testamentista oikeaksi todistettu jäljennös. Perunkirjoituksen tehtävänä on lisäksi ilmaista lesken tahto. Leski ilmoittaa perunkirjoitustilaisuudessa, että haluaako hän pitää kuolinpesän jakamattomana hallinnassaan. (Koponen 2013, 33–40.)

5.1 Perunkirjoitusvelvollisuus

Perunkirjoitus tulee toimittaa kaikkien niiden kansalaisten jälkeen, jotka ovat olleet kuolinhetkellään merkittyinä kotikuntalain (201/1994) mukaiseen kotipaikkarekisteriin Suomessa. Vainajan iällä tai omaisuuden suuruudella ei ole väliä, vaan perukirja tehdään aina myös varattomasta ja velattomasta pesästä. Perukirja tulee tehdä myös elävänä syntyneen, mutta sittemmin kuolleen lapsen jälkeen. (Aarnio ym. 2009, 254.)

Vastuu perunkirjoituksen toimittamisessa määräajassa on pääsääntöisesti sillä kuolinpesän osakkaalla, joka hoitaa jäämistöomaisuutta. (Perintökaari 40/1965, 20:2.1 §.) Toimittamisvelvollisuuden edellytyksenä on oikeudellinen toimintakyky, oikeus-toimikelpoisuus. Alaikäinen rintaperillinen ei ole täysivaltainen, eikä siten voi olla vastuussa perunkirjoituksen toimittamisesta. (Aarnio ym. 2000, 75.) Toimituttamisvelvollisuudella viitataan siihen seikkaan, että perunkirjoituksen laiminlyömisestä tulee rangaistus. Osakkaan kannalta merkittävin rangaistus on henkilökohtainen velkavastuu kuolinpesän veloista. (Perintökaari 40/1965, 18:3§, 21:2.2 §.)

5.2 Uskotut miehet

Perunkirjoitusvelvollisen on valittava perunkirjoitusta varten kaksi uskottua miestä. (Perintökaari 40/1965, 20:2 §.) Vaikka laissa ei ole asetettu erityisiä pätevyysvaatimuksia, niin yleisenä edellytyksenä uskotuilta miehiltä vaaditaan täysivaltaisuutta, rajoittamatonta oikeus-toimikelpoisuutta ja esteettömyyttä. Suositeltavaa on myös se, että ainakin toisella uskotulla miehellä on tarvittavat tiedot perintö- ja verolainsäädännöstä. (Koponen 2013, 34.) Uskotut miehet eivät ole verottajan edustajia pesässä, eivätkä pesän osakkaiden asiamiehiä verottajaa vastaan. On osakkaiden oman edun mukaista, että uskolla miehellä on kyky arvioida varallisuutta objektiivisesti parhaan ymmärryksensä mukaan. (Perintökaari 40/1965, 20:2 §; Aarnio ym. 2009, 272; Norri 2010, 338–339.)

Uskotut miehet huolehtivat toimeksiannon vastaanotettuaan perunkirjoitusta valmistelevista toimista kuten ajan ja paikan määrittämisestä, kutsujen toimittamisesta perunkirjoitustilaisuuteen, perukirjaa varten tarvittavien virkatodistusten hankkimisesta. Uskottujen miesten tehtävä on samansisältöinen riippumatta siitä, kuka heidät on nimennyt tehtävään tai siitä, onko kyse varsinaisesta vai täydennysperunkirjoituksesta. (Aarnio ym. 2009, 273.)

5.3 Perunkirjoitustilaisuuteen kutsuminen ja läsnäolo tilaisuudessa

Laki ei aseta vaatimuksia perunkirjoitustilaisuuteen kutsumisen muodosta eikä kutsun sisällöstä. Perintökaaren 20:2 §:n mukaan perunkirjoitusvelvollisen on kuitenkin hyvissä ajoin ennen perunkirjoituksen toimittamista ilmoitettava perunkirjoituksen aika ja paikka kuolinpesäosakkaille. (Perintökaari 40/1965, 20:2.2 §.) Voidaan ajatella, että hyvissä ajoin tarkoittaa ilmoituksen antamista niin aikaisin, että kutsutuilla on aikaa järjestää pääsynsä tilaisuuteen. Kohtuullinen aika on ainakin kaksi viikkoa. Kutsu voidaan esittää vapaamuotoisesti esimerkiksi puhelimitse tai sähköpostilla. Koska perunkirjoituksen toimittajan on kuitenkin tarvittaessa pystyttävä näyttämään toteen, että kaikille osakkaille on toimitettu ilmoitus perunkirjoituksen ajasta ja paikasta, saattaa olla peruste toimittaa kutsu todisteellisessa muodossa kirjattuna kirjeenä. Kutsun minimisisällön muodostaa tieto perunkirjoitustilaisuuden ajasta ja paikasta sekä kutsun lähettäjistä. Jos perinnönjättäjältä on jäänyt testamentti, siitä on hyvä liittää kopio kutsun liitteeksi, jotta osakkailla on mahdollisuus perehtyä testamenttiin ennen perunkirjoitusta. Samasta syystä voi olla tarpeellista liittää mukaan mahdollisia velka- tai lahjakirjoja, joilla on merkitystä perinnönjakoon. (Puronen 2013, 30–31.)

Perunkirjoituskutsut on toimitettava täysivaltaiselle kuolinpesän osakkaille, niin rintaperillisille ja heidän jälkeläisilleen kuin toissijaisille perillisille sekä testamentin saajille sekä myös leskelle. Jos puoliset ovat perinnönjättäjän kuolinhetkellä eronneet, mutta avio-omaisuuden ositus on vielä toimittamatta, leski on pesän osakas siihen asti, kunnes ositus on päättynyt. (Perintökaari 40/1965, 20:2.2 §; Puronen 2013, 30–31.)

Avopuolisolla ei ole samaa asemaa kuin leskellä. Usein avopuoliso toimii pesän ilmoittajana, mutta jos osakkaat eivät halua häntä tilaisuuteen, ei hänellä ole oikeutta olla läsnä perunkirjoituksessa paitsi jos hän on yleistestamentinsaaja. (Puronen 2013, 33.) Jos serkkua lähempää sukulaista ei ole, kutsu on toimitettava silloin valtiolle, Valtionkonttoriin. (Perintökaari 40/1965, 5:1 §; Norri 2010, 92.) Jokaiselle täysivaltaiselle kuolinpesän osakkaalle osoitetaan ja toimitetaan henkilökohtainen kutsu tilai-

suuteen, myös siinä tapauksessa, että kaksi osakasta asuu samassa katuosoitteessa. (Puronen 2013, 31.)

Pesän ilmoittajan, eli henkilö joka hoitaa pesän omaisuutta tai joka muulla tavoin on parhaiten selvillä pesän tilasta, on aina oltava paikalla itse perunkirjoituksessa. Kuolinpesän osakas voi olla tilaisuudessa saapuvilla joko itse tai valtuutetun edustamana, yksin tai avustajansa kanssa. Perunkirjoitustilaisuuteen ei ole pakko osallistua. Jos joku osakkaista on poissa toimituksesta, siitä on tehtävä asianmukainen merkintä perukirjaan. (Perintökaari 40/1965, 20:3.2 §; Aarnio ym.2000, 110.)

5.4 Vajaavaltainen ja perunkirjoitus

Perintökaaren lisäksi alaikäisen rintaperillisen asemaa kuolinpesän osakkaana säätelevät laki holhoustoimesta 1.4.1999/442, avioliittolaki 13.6.1929/234, sekä perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378. Alaikäisen pesän osakkaan kohdalla häntä edustavat perunkirjoitustilaisuudessa hänen lakimääräiset huoltajansa yhdessä tai muu edunvalvoja. Yhteishuollossa olevan alaikäisen osakkaan kutsu perunkirjoitustilaisuuteen on toimitettava erikseen lapsen molemmille huoltajille. Jos vanhemmat asuvat yhdessä, molemmille ei tarvitse lähettää omaa kutsua, vaan yksi yhteinen molemmille osoitettu kutsu riittää. Jos huoltajia on useampia, niin yksi huoltajista voi kuitenkin edustaa kaikkia lakimääräisiä huoltajia, jos hän on saanut siihen muilta valtuutuksen. Vain toinen vanhemmista voi toimia molempien vanhempien puolesta lapsen edunvalvojana perunkirjoitustilaisuudessa, jos toinen vanhempi on antanut siihen valtuutuksensa. (Aarnio ym. 2000, 94–95; Puronen 2013, 34–37.)

Mikäli kuolinpesässä ovat osakkaina leski ja alaikäinen rintaperillinen ja leski toimii myös rintaperillisen edunvalvojana, on syytä harkita edunvalvojan sijaisen hakemista alaikäiselle jo perunkirjoitusvaiheessa. Mikäli on varmaa, etteivät lesken ja rintaperillisen edut voi joutua ristiriitaan, niin leski voi edustaa lastaan vielä perunkirjoituksessa. Jos leski aikoo käyttää hänelle lain mukaan kuuluvia oikeuksia, on syytä hakea edunvalvojan sijainen jo perunkirjoitusvaiheessa, koska lesken oikeuksilla on vaikutusta perillisten asemaan kuolinpesässä. (Norri 2010, 340–341.)

Paitsi alaikäisyyden myös sairaudesta tai muustakin henkilön oikeudellista toimintakykyä rajoittavasta seikasta saattaa johtua, että hänelle on määrätty erityinen edunvalvoja. Kutsu perunkirjoitukseen toimitetaan aina sekä edunvalvojalle että päämiehelle. Vajaakuntoinen henkilö on siis aina kutsuttava perunkirjoitukseen. Jos hän on laitoksessa, kutsu on toimitettava laitokseen. Edunvalvojan määrääminen ei myöskään rajoita henkilön omaa oikeutta osallistua perunkirjoitukseen, vaan hän voi osallistua siihen yhdessä edunvalvojan kanssa. (Puronen 2013, 37–38.)

5.5 Täydennysperunkirjoitus ja perunkirjoituksen toimittamatta jättäminen

Perintökaaren mukaan perunkirjoituksen jälkeen on toimitettava täydennysperunkirjoitus, jos ilmenee, että pesässä on tai sinne tulee aikaisemmin huomioimattomia varoja tai velkoja. (Perintökaari 40/1965, 20:10 §.) Täydennysperukirjassa varat ja velat ilmoitetaan samalla tavalla kuin varsinaisessa perukirjassakin. Täydennysperunkirjoitus on suoritettava yhden kuukauden kuluessa siitä, kun varat tai velat tulivat tietoon. (Aarnio ym. 2009, 263.) Jos perunkirjan tekeminen laiminlyödään, niin käräjäoikeus voi verotoimiston ilmoituksesta määrätä sopivaksi katsomansa henkilö toimittamaan perunkirjoituksen. (Perintökaari 40/1965, 20:9 §.) Laiminlyöntitapauksissa perintöverotus voidaan toimittaa myös arvioverotuksena. Perunkirjoituksen laiminlyönti voi johtaa myös velkavastuuseen vainajan veloista. (Koponen 2013, 34.)

6 PERUKIRJA

Perukirja laaditaan jokaisen Suomessa vakinaisesti asuneen henkilön kuoltua perunkirjoitustilaisuudessa. Perukirja toimii kuolinpesän veroilmoituksena, omaisuus- ja osakasluettelona sekä sitä käytetään perintöveron määräämisen perustana. (Puronen 2013, 17.) Perukirjan olennaisimpia tietoja ovat vainajan varat ja velat sekä lesken varallisuus, jos perittävä oli naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa kuolinhetkellä. Lisäksi perukirjaan liitetään useita asiakirjoja, joista yleisimpiä ovat testamentti, avioehtosopimus ja lahjakirja ennakkoperinnöistä. (Perintökaari 40/1965, 20:4-5 §;

Aarnio ym. 2011, 114–124.) Laativastapää ei ole säännelty, mutta on hyvä kuitenkin muistaa, että käyttämällä ammattilaisen apua perukirjan laatimisessa vältetään virheitä ja sisällön puutteellisuudelta. Hyvin laadittu perukirja voi vähentää virheellisen perintöveron toimittamisen. (Aarnio ym. 2011, 1.)

Perukirja on toimitettava kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta perittävän viimeisen kotipaikkakunnan verotoimistoon, jotta perintöverotus voidaan toimittaa. (Koponen 2013, 34.) Verotoimistolle toimitettavan kappaleen lisäksi perukirjasta on laadittava yhtä monta alkuperäiskappaletta kuin kuolinpesän osakkaita on. Lisäksi perukirjan jäljennös on lähetettävä mahdollisille velkojille. (Aarnio ym. 2009, 342–343.) Jos kuolinpesän osakkaana on alle 18 -vuotias henkilö tai edunvalvonnan piirissä oleva täysi-ikäinen henkilö, on perukirjan jäljennös toimitettava kuukauden kuluessa perunkirjoituksen päättymisestä osakkaan kotipaikkakunnan maistraattiin. (Koponen 2013, 38.)

6.1 Omaisuuden arvostaminen perukirjaan

Perintökaari ei sisällä erityissäännöksiä omaisuuden arvostamisesta, vaan sen arvostaminen kuuluu uskotuille miehille. (Aarnio ym. 2000, 113–114.) Perintökaaren mukaan uskottujen miesten on kirjoitettava perukirjaan todistus, jossa he vakuuttavat merkinneensä kaiken oikein sekä arvioineensa pesän varat parhaan kykynsä mukaisesti ja rehellisesti. (Perintökaari 40/1965, 20:6 §.)

Vainajan omaisuus sekä Suomessa että ulkomailla omaisuuden laadusta riippumatta luetteloidaan ja arvostetaan omaisuuslajeittain perukirjaan. Perukirjaan on merkittävä myös eloonjääneen puolison sekä parisuhdekumppanin varat ja velat, mikäli avio-oikeutta ei ole rajattu pois avioehdolla. (Perintökaari 40/1965, 20:4.2 §.) Avioehtosopimus on liitettävä perukirjaan. (Perintökaari 40/1965, 20:5.2 §.) Omaisuus voi olla aineellista (kiinteää tai irtainta), aineetonta (esimerkiksi tekijänoikeus) tai erilaisia rahanarvoisia oikeuksia (esimerkiksi palkkasaatava). Vainajan ulkomailla oleva omaisuus yksilöidään yhtä tarkasti kuin muukin omaisuus. (Puronen 2013, 47–48.) Perukirjaan merkitään myös mahdollinen osakkuus toisessa kuolinpesässä. Jos perit-

tävä itse oli osakkaana toisessa kuolinpesässä, on siitä mainittava kuolinpesän laajuus ja siitä perittävälle kuuluva suhteellinen osuus. Tästä on perukirjaan liitettävä myös perukirjajäljennös. (Aarnio ym. 2009, 317.)

6.1.1 Vainajan varat

Perintöverolain mukaan omaisuus on arvostettava käypään arvoonsa. (Perintökaari 40/1965, 20:4.1 §.) Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Käypä arvo tarkoittaa omaisuuden arvoa perintöverovelvollisuuden alkaessa, eli periaatteessa perinnönjättäjän kuolinhetkellä. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:9.1 §.) Rahasaatavat ja talletukset arvostetaan aina kuitenkin täyteen arvoonsa ja niihin lisätään mahdolliset kuolinpäivään mennessä kertyneet korot. Valuutat arvostetaan kuolinpäivän kurssin mukaisesti ja julkisesti noteeratut arvopaperit pyritään arvostamaan pörssissä tapahtuneiden kauppojen mukaiseen arvoon, mikäli se vain on mahdollista. Omaisuuden arvoon kohdistuvasta veronalaisesta korosta voidaan vähentää kertynyt verovelka. Myös vainajalla kuolinhetkellä voimassa olleet henkilövakuutukset pitää merkitä perukirjaan. (Puronen 2011, 178–184.)

Digitaalisesta jäämistövarallisuudesta ei ole perintökaareissa erityissäännöksiä, mutta perintökaareissa mainitaan, että pesänselvittäjän on toimestaan noudatettava kaikkea huolellisuutta ja hänen on korvattava vahinko, minkä hän tahallansa tai huolimattomuudesta on aiheuttanut pesälle tai jollekin, jonka oikeus on pesänselvityksestä riippuvainen. (Perintökaari 40/1965, 19:19 §.) Koska digitaalista varallisuutta ei ole rajattu selvitysvastuun ulkopuolelle, se kuuluu perittävän jäämistöön ja se on tarvittaessa myös selvitettävä ja ilmoitettava varallisuutena perukirjassa yhtä yksilöiden kuin perinteinen omaisuus. (Kangas 2012b, 9.) Perittävän digitaalisen varallisuuden selvittäminen on usein haastava tehtävä. Aineisto voi olla suojattu käyttäjätunnuksin ja salasanoin, sitä voi olla useammalla eri palvelimella kotimaassa ja ulkomailla ja talletettuna useamman laitteen muistiin. Perittävälle kuuluneen digitaalisen aineiston säilyttämistä koskevat erilaiset aikamääräykset pakottavat perittävän kuoleman jälkeen kaikki pesänselvitysvastuussa olevat toimimaan nopeasti ja tehokkaasti digitaalisen jäämistöomaisuuden haltuunotossa. Jos perilliset vasta säännönmukaisen pe-

runkirjoitusajan kuluttua saavat tietää perittävälle kuuluneista sähköisistä varoista, niistä on toimitettava täydennysperunkirjoitus. (Kangas 2012b, 9.)

Jos vainaja oli kuollessaan naimisissa, myös lesken varat arvioidaan ja merkitään perukirjaan, koska vainajan omaisuuden avio-osaa ei voida laskea ilman tietoa lesken varallisuudesta. Jos vainajalla tai leskellä oli omaisuutta, johon toisella puolisoilla ei ollut avio-oikeutta, tulee perukirjaan merkitä, mihin tämä seikka perustuu. Mikäli vainajalla ei ole avioehdon johdosta avio-oikeutta lesken omaisuuteen, ei lesken omaisuutta ole tarpeen arvostaa perukirjaan. Jos heillä oli yhteistä omaisuutta, perukirjasta on käytävä ilmi molempien osuudet. Myös lesken varojen lisäksi hänen omistamansa säästö- ja sijoitusvakuutukset merkitään perukirjaan. Vaikka lesken varat merkitäänkin perukirjaan, ne eivät silti tule osaksi kuolinpesän varallisuutta. (Perintökaari 40/1965, 20:4 §; Puronen 2013, 24–25.)

6.1.2 Vainajan velat

Velkojen arvostamiseen perukirjassa on sovellettavissa samat periaatteet, kuin varojenkin arvostamisessa. (Puronen 2011, 197.) Velat voidaan jakaa syntyperusteen mukaan kahteen ryhmään. Näitä ovat vainajan velat, joiden maksamiseen vainaja on itse sitoutunut ja pesän velat, jotka ovat syntyneet jäämistötoimista. Jos vainaja oli naimisissa, myös lesken velat merkitään perukirjaan. Mikäli vainajalla ja leskellä oli yhteistä velkaa, perukirjasta on käytävä ilmi molempien osuudet näistä. Tulokannavaraisuutta voi syntyä siitä, onko velka vainajan, lesken vai heidän yhteistä. Jos joku perunkirjoitukseen osallistuvista on kuitenkin erimieltä, hänen mielipiteensä on syytä kirjata perukirjan loppuun ennen allekirjoituksia. Perukirjaan tehdyllä merkinnällä on se merkitys, että siihen velalliseksi merkittyä henkilöä pidetään todellisenä velallisenä, ellei muuta näyttöä ole. Mikäli joku väittää, ettei perukirjamerkintää voida pitää totuudenmukaisena, on hän näyttövelvollinen asiassa. (Perintökaari 40/1965, 20:4 §; Puronen 2013, 47–48, 74.)

Vainajan veloista perukirjaan merkitään kaikki vähentämiskelpoiset velat. Kaikki vainajalta jääneet velat ovat lähtökohtaisesti vähennyskelpoisia. Velan tulee olla

olemassa perinnönjättäjän kuolinhetkellä, jotta se on vähennyskelpoinen. Vähentämiskelpoisuuden edellytyksenä ei ole velan erääntyminen eikä merkitystä ole silläkään, mihin tarkoitukseen velka on otettu. Vähentämiskelpoisia velkoja ovat esimerkiksi asuntovelka, autovelka, osamaksuvelka, kulutusluotot, luottokorttivelat, verovelat, puhelin-, vesi- ja sähkölaskut, elatusavut, sakot ja sairaalalaskut. (Aarnio ym. 2009, 323.) Velan lisäksi maksamaton korko laskettuna kuolinpäivään on vähennyskelpoinen. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että korosta on sovittu tai tuomioistuimen päätöksellä perittävä on velvoitettu suorittamaan korkoa. Velat ja korot merkitään perukirjaan yksityiskohtaisesti luetteloimalle ne. Niiden osalta tulee mainita velan syntyhetki, jäljellä oleva pääoma ja korko. (Aarnio ym. 2000, 133–136.)

Takaus vähennetään vainajan velkana vain silloin, kun maksuvelvollisuus on siirtynyt perinnönjättäjälle. Mikäli takaus ei ole vielä erääntynyt takaaajan maksettavaksi, kyse on ainoastaan vakuuden antamisesta, ei velasta. Velan vähennyskelpoisuuteen ei vaikuta velan erääntymisajankohta eikä se, että se on maksettu pois ennen perunkirjoituksen toimittamista. Merkitsevää on, että velan maksaminen tapahtuu perinnönjättäjän kuoleman jälkeen. Perukirjaan velka voidaan arvioida tekemällä siihen arvion suuruinen varauma, mikäli tarkka velan määrä ei kuolinhetkellä ole tiedossa. (Puronen 2013, 67–69.)

Edellä olevien vähennysten lisäksi perinnönjättäjän varoista voidaan verotuksessa vähentää kustannuksia, jotka kohdistuvat kuoleman jälkeiseen aikaan ja aiheutuvat pesän toimista. Näitä ovat vainajan hautaamisesta, hautakiven hankkimisesta ja pysyttämisestä aiheutuneet kulut. Hautauskuluina pidetään kaikkia hautaukseen liittyviä välttämättömiä kustannuksia, kuten hautapaikan ja arkun hankkiminen, vainajan kuljetus, hautapaikka, muistotilaisuuden järjestäminen ja tarjoilu sekä kuolinilmoitus. Haudan hoidosta aiheutuneita kustannuksia ei voida pitää vähennyskelpoisena, ellei siitä määrätä testamentissa. (Puronen 2013, 66–67.) Pesän velkaa ovat myös perunkirjoituskustannukset ja menot pesän hoidosta, hallinnosta ja selvityksestä, jotka voidaan kattaa pesän varoilla. Perunkirjoituskustannuksiksi luetaan perunkirjoitustilaisuuteen kutsumiseen aiheutuneet ja perunkirjoituksen toimittamisen kannalta tarpeellisten asiakirjojen, kuten virkatodistusten hankkimisesta aiheutuneet kulut sekä pesän varojen arvostuksesta ja varojen ja velkojen perusteen sekä määrän selvittämisestä

aiheutuneet kustannukset. Lisäksi perunkirjoituksen uskotuille miehille ja sen toimittajalle maksetut palkkiot ovat sivukustannuksineen verovähennyskelpoisia. Osakkaiden matkakulut perunkirjoitustilaisuuteen eivät ole vähennyskelpoisia. Vähennyskelpoista varaumaa perinnönjaosta aiheutuviin kustannuksiin ei voida myöskään tehdä. (Aarnio ym. 2000, 136–137; Puronen 2013, 69–74.)

Vastuu vainajan veloista rajautuu yleensä vain jäämistöomaisuuden arvoon. Vainajan velat on maksettava ennen kuin pesän varoja ryhdytään jakamaan kuolinpesän osakkeille. (Perintökaari 40/1965, 21:2.2 §.) Mikäli pesän osakkaat ovat huolimattomia ja hävittävät omaisuutta ennen velkojen maksua tai mikäli he jakavat omaisuutta ennen velkojen maksua, voivat he joutua korvaamaan velkojalle aiheuttamansa vahingon tai palauttamaan omaisuutta kuolinpesään. (Perintökaari 40/1965, 18:7 §, 21:6 §, 21:6a §, 21:7§.) Mikäli pesän osakasta edustaa edunvalvoja, niin velkavastuuta koskevia säännöksiä ei sovelleta tähän osakkaaseen. (Perintökaari 40/1965, 21:2.4 §.) Alaikäisen pesäosakkaan vastuu vainajan veloista rajoittuu aina jäämistöomaisuuden arvoon. (Aarnio ym. 2009, 621.) Edunvalvonnan piirissä oleva osakaskin voi kuitenkin joutua vahingonkorvausvastuuseen, jos hän hävittää kuolinpesän omaisuutta joko tahallaan tai huolimattomuuttaan. (Perintökaari 40/1965, 18:7 §.) Edunvalvojakaan ei voi joutua henkilökohtaisesti vastuuseen vainajan veloista, mutta hänkin voi joutua korvausvelvolliseksi kuolinpesälle aiheuttamastaan vahingosta. (Perintökaari 40/1965, 18:7 §; Aarnio ym. 2009, 621.) Jos pesä syystä tai toisesta laiminlyö perunkirjoituksen, siitä voi seurata osakkaille henkilökohtainen velkavastuu, jos pesä on velkainen. (Perintökaari 40/1965, 21:2.2 §.)

7 LAHJA- JA PERINTÖVERO

Perintö- ja lahjaverolain mukaan perinnöstä ja testamentilla saadusta omaisuudesta on maksettava veroa valtiolle. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 1:1 §.) Yksityiset henkilöt ovat lähes aina perintöverovelvollisia saamistaan perinnöistä, kun taas esimerkiksi valtio, kunnat, seurakunnat, kuntayhtymät, opetuslaitokset ja aatteelliset ja yleishyödylliset yhdistykset ovat verosta vapaita. (Aarnio ym. 2011, 251–252.)

Perintöverotus toimitetaan yleensä perittävän jälkeen laaditun perukirjan ja mahdollisen perinnönjaon yhteydessä tehdyn jakokirjan perusteella. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 4:25 §.)

Suomessa on käytössä perintöosuusverojärjestelmä, minkä vuoksi jokaisen perillisen perintöosuudesta määrätään erikseen perintövero. (Puronen 2011, 12.) Tehokas kokonaan perinnöstä luopuminen, aiheuttaa sen, ettei joudu maksamaan perintöveroa, vaan maksamisvelvollisuus siirtyy sille, joka tulee perinnöstä luopujan sijaan. (Aarnio ym. 2000, 29.) Perintöverotus voi myös lykkääntyä, mikäli perillinen saa omaisuuden omistukseensa vasta myöhemmin. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, jos alaikäisen rintaperillisen vanhemmilla oli keskinäinen omistusoikeustestamentti. Edunvalvojan on kuitenkin vaadittava rintaperillisen lakiosan suorittamista jäämistövaroista ja siitä määrätään perintövero heti ensiksi kuolleen puolison jälkeen. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:5 §, 2:7 §; Puronen 2011, 128–136.) Lesken oikeus pitää kuolleen puolisonsa jäämistöä jakamattomana hallussaan on perintöverosta vapaa oikeus. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 8 §.)

Perintöveron määrä riippuu kunkin perillisen perintöosan suuruudesta sekä perinnön tai testamentinsaajan ja vainajan välisestä sukulaisuussuhteesta (taulukko 1 ja taulukko 2). Alle 20 000 euron suuruisesta perintöosasta ei tarvitse maksaa veroa. Perinnönjättäjän tavanomainen koti-irtaimisto on verovapaata 4 000 euroon asti. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:7b §; Verohallinnon [www-sivut](#), 2015.) Perintö- ja lahjaverotusta kiristettiin korottamalla asteikkojen kaikkia rajaveroprosentteja yhdellä prosenttiyksiköllä vuoden 2015 alusta. Sen lisäksi aiemmin määräaikaiseksi säädetty yli 1 000 000 euron lahja- ja perintöosuksien veroluokka muutettiin pysyväksi 2016 lukien. (HE 123/2014; Valtiovarainministeriön [www-sivut](#) 2015.)

Perintövero määräytyy perinnön arvon ja sukulaisuussuhteen perusteella seuraavasti:

Taulukko 1. I veroluokka 1.1.2015 alkaen

Perinnön arvo	Vero alarajan kohdalla	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000–40 000	100	8
40 000–60 000	1 700	11
60 000–200 000	3 900	14
200 000– 1 000 000	23 500	17
1 000 000–	159 500	20

(Verohallinnon www-sivut, 2015.)

- perinnönjättäjän aviopuoliso
- suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen (lapsi, lapsenlapsi, vanhempi, isovanhempi jne.)
- aviopuolison suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen
- perinnönjättäjän kihlakumppani, jolle annetaan perintökaaren 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettu avustus.

Aviopuolisona pidetään myös perinnönjättäjän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävää henkilöä, joka on aikaisemmin ollut avioliitossa perinnönjättäjän kanssa tai jolla on tai on ollut yhteinen lapsi perinnönjättäjän kanssa. Ottolapset ja vanhemmat ovat verotuksellisesti samassa asemassa biologisten sukulaisten kanssa. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:11 §.)

Taulukko 2. II veroluokka 1.1.2015 alkaen

Perinnön arvo	Vero alarajan kohdalla	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000–40 000	100	21
40 000–60 000	4 300	27
60 000–1 000 000	9 700	33
1 000 000–	319 900	36

(Verohallinnon www-sivut, 2015.)

- muut sukulaiset sekä suvun ja perheen ulkopuoliset henkilöt. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:11 §.)

Kuolinpesän varallisuudesta voidaan ennen perintöveron määräämistä vähentää vainajan velat ja vainajan elinaikaan kohdistuvat verot ja maksut, sekä vainajan hautaamisesta ja perunkirjoituksesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:9 §.) Mikäli kaikki kustannukset eivät ole tiedossa perunkirjoitushetkellä, voidaan ne merkitä varaumina perukirjaan. (Puronen 2011, 205.) Edunvalvonnan järjestämisestä aiheutuneet kustannukset on verotuskäytännössä katsottu vähennyskelpoisiksi perunkirjoituskustannuksiksi. Edunvalvojan palkkioita ei sen sijaan ole pidetty perintöverotuksessa vähennyskelpoisena, vaan se on katsottu päämiehen henkilökohtaiseksi kuluksi. (Puronen 2011, 223.) Lesken vähimmäissuojaan kuuluvan asunnon ja asuntoirtoaimiston hallintaoikeuden arvo saadaan myös vähentää verovelvolliselle tulevan omaisuuden arvosta. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:9 §.)

7.1 Ennakkoperintö ja lahjat

Rintaperillisen saama tavallista arvokkaampi lahja on yleensä tämän ennakkoperintöä. Perittävä voi kuitenkin määrätä, että lahjaa ei ole tarkoitettu ennakkoperinnöksi. Kaikkien rintaperillisten saamat samansuuruiset lahjat tai ainoan rintaperillisen saa-

ma lahja eivät myöskään ole ennakkoperintöä. Muulle kuin rintaperilliselle annettu lahja on ennakkoperintöä vain, jos perinnönjättäjä on erikseen määrännyt näin. Ennakkoperintö vaikuttaa perinnönjaossa pienentävästi saajansa perintöosuuteen. Perintöveroa määrättäessä ennakkoperinnön arvo otetaan huomioon lisäämällä se vainajan varoihin. Muut kuin ennakkoperinnöt, eli tavalliset lahjat vaikuttavat perintöverotukseen vain, jos perillinen on saanut tällaisen lahjan kolmen viimeisen vuoden kuluessa ennen perinnönjättäjän kuolemaa. Kolmen vuoden aikana perinnönjättäjältä saatu lahja lisätään perillisen perintöosuuteen, ja perintövero määrätään saadun yhteissumman perusteella. Ennakkoperinnön saanut perillinen saa vähentää perintöverostaan aikanaan jo maksamansa lahjaveron. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:16 §; Verohallinnon www-sivut, 2015.)

Ennakkoperintö pitää ilmoittaa perukirjassa. Silloin kun lesken antamat ennakkoperinnöt vaikuttavat perintöverotuksen toimittamiseen, nekin on perukirjassa mainittava. (Perintökaari 40/1965, 20:3 §; Puronen 2009, 152–153.) Lapsen elättämisestä, kouluttamisesta ja kasvattamisesta aiheutuneita kustannuksia ei pidetä lapsen saamana ennakkoperintönä, elleivät ne ole muodostuneet huomattavan suuriksi. Tuolloin osaa tästä voidaan pitää ennakkoperintönä. (Puronen 2009, 153.) Ennakkoperinnöstä maksetaan sen antohetkellä aina lahjaveron. Perintöverosta vähennetään se lahjaveron määrä, joka ennakkoperintönä tai muuna lahjana saadusta omaisuudesta on aikanaan lahjaveroilmoituksen perusteella määrätty ja suoritettu. Vähentäminen edellyttää siis, että vero on tosiasiallisesti maksettu. Vähentäminen on mahdollista silloin, kun veronalaisen perintöosuuden arvo nousee veronalaiseen määrään, joka on 20 000 euroa. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:16 §; Puronen 2013, 89–91.)

7.2 Testamentin vaikutus perintöveroon

Testamentilla on suuri merkitys perintöverotuksessa. Testamentti voi olla hallintaoikeustestamentti, joka antaa testamentin saajalle ainoastaan omaisuuden käyttöoikeuden tai omistusoikeustestamentti, jolla siirretään omaisuuden omistusoikeus testamentin saajalle. Jos henkilö on tehnyt omistusoikeustestamentin, saadusta omaisuudesta on maksettava täysi perintövero. Jos taas testamentilla on saatu hallintaoikeus

tai käyttöoikeus, ei tule perintöveroa maksettavaksi. Perintöveron maksaa omistusoikeuden saaja. Verotuksellisesti edullisia ovat hallinta- ja käyttöoikeustestamentit. Testamentti on siis yksi perintöverosuunnittelutyökaluista. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:8 §; Norri 2010, 154–155; Puronen 2009, 182–186.)

Hallintaoikeussäännöksen soveltaminen perintöverotuksessa ei edellytetä osituksen toimittamista, mutta käytännön syyt kuitenkin puoltavat sitä. Ilman ositusta hallinnan kohdetta on vaikea yksilöidä. Jotta hallintaoikeus voitaisiin ottaa perintöverotuksessa huomioon, on Verohallinnon ohjeen mukaan oikeuteen vetoamisesta tehtävä selkeä kirjallinen vaatimus. Siksi on paras, että perunkirjoituksen yhteydessä selvitetään aina, käyttääkö leski hallintaoikeuttaan vai ei, ja jos käyttää, niin missä laajuudessa. Hallintaoikeuteen tulleista muutoksista on aina ilmoitettava verotoimistoon, jotta verotus voidaan oikaista tosiasiallisia olosuhteita vastaavaksi. (Puronen 2009, 182–183.) Luonteeltaan lesken hallintaoikeus on oikeus, jonka pääomitettu arvo vähennetään perillisten osuudesta verotusta toimitettaessa. Hallintaoikeuden arvon vähennys-oikeudesta on olemassa nimenomainen lain säännös. Vähennettävä hallintaoikeuden arvo on käytettävissä ainoastaan lesken käytössä olevaan asuntoon, ja sen tavanomaiseen irtaimistoon. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 10:9.3 §; HE 58/2007; Puronen 2009, 185–187.)

7.3 Henkivakuutuskorvaukset

Henkilövakuutukseen liittyvän kuolemanvaravakuutuksen perusteella lähiomaisen saama säästösumma on verotonta 35 000 euroon saakka. Yli 35 000 euron ylittävä määrä lisätään perintöosuuteen. Jos vakuutuskorvauksen saaja on muu kuin lähiomainen, korvaus verotetaan pääomatulona saajansa tuloverotuksessa, eikä siitä määrätä perintöveroa. Vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen liittyvän kuolemanvaravakuutuksen perusteella saadun vakuutuskorvauksen koko säästösumman määrästä määrätään kuitenkin aina perintövero. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:7a §; Verohallinnon www-sivut, 2015.) Saanto voi muodostua myös useasta eri vakuutuksesta saatavista korvauksista. Kaikki yhdelle edunsaajalle maksetut vakuutuskorvaukset lasketaan yhteen ja veroton osa määritellään koko korvaussummasta yhteen-

sä. Mikäli verovapaa osa ylittyy, niin summan ylittävä osa lasketaan saajan perintöosuuteen. (Puronen 2011, 148.)

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen perusteella tai pitkäaikaissäästämissopimuksen perusteella maksettavat suoritukset katsotaan kuolinpesän tai testamentinsaajan veronalaiseksi pääomatuloksi. (Tuloverolaki 30.12.1992/1535, III osa 2:34a §; Puronen 2011, 145.) Pitkäaikaissäästämissopimuksen ansiosta perillisille siirtyvistä varoista maksetaan lisäksi perintöveroa. Perilliselle tai kuolinpesälle tulevasta omaisuudesta vähennetään kuitenkin säästöistä menevä tulovero. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:9.5 §; Puronen 2011, 145.) Jos vakuutusasiakirjassa on edunsaaja, vakuutussuoritus menee suoraan hänelle, ja se myös merkitään hänen perintöosuuteensa perukirjaan. (Puronen 2009, 193–195.)

7.4 Puoliso- ja alaikäisyysvähennys

Perintöverotuksessa perinnönjättäjän aviopuoliso on perintö- ja lahjaverolain nojalla oikeutettu puoliso vähennykseen. Samaan puoliso vähennykseen ovat oikeutettuja rekisteröidyn parisuhteen osapuolet. Avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen suosiminen perintöverotuksessa tulee näkyviin puoliso vähennyksen kohdalla, sillä avoliitossa eläneet eivät pääsääntöisesti ole oikeutettuja puoliso vähennykseen. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 12 §.)

Puoliso vähennyksen mukaisesti perittävän puoliso saa vähentää perintöveronalaisesta perintöosuudestaan 60 000 euroa ennen perintöveron määräämistä. Puoliso vähennyksen tekeminen edellyttää, että leski on perillisasemassa tai puolison saannon tulee perustua testamenttiin. Jos puolisoilla ei ole lapsia, jotka olisivat perittävän rintaperillisiä, perii leski kuolleen puolisonsa, toisin kuin avoliitossa. Myös puolison osituksessa tasinkona saama omaisuus on verovapaata. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:11–12 §; Puronen 2009, 172–173.)

Suoraan alenevassa polvessa oleva perinnönjättäjän lapsi on oikeutettu alaikäisyysvähennykseen, mikäli saaja ei ole täyttänyt perintöverovelvollisuuden alkaessa kah-

deksaatoista vuotta ja jos hän on perimysjärjestyksessä lähinnä perittävää. Huomatavaa on että perintöverotuksessa perinnönjättäjän lapseksi on katsottu myös lapsi, jonka osalta isyyttä ei ole vahvistettu tai lapsi, jota ei ole laillisesti tunnustettu, mutta jonka asema perinnönjättäjän biologisena lapsena on muuten voitu luotettavasti selvittää. Alaikäisyysvähennys on henkilökohtainen, eli se tehdään erikseen kunkin vähennykseen oikeuttavan henkilön perintöosuudesta. Alaikäisyysvähennystä ei ole mahdollista saada, jos perintö siirretään isovanhemmalta hänen elossa olevan lapsensa yli suoraan lastenlapselle. Vähennyksen saaminen ei edellytä, että lapsi olisi asunut perinnönjättäjän kanssa. Vähennyksen määrä on 40 000 euroa. Perintöosuuden ylittäessä 20 000 euron rajan, veroa on maksettava vain ylimenevältä osuudelta. Verottaja tekee vähennykset viran puolesta, joten alaikäisyysvähennystä ei tarvitse itse vaatia. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:12–13 §; HE 58/2007; Aarnio ym. 2011, 266; Puronen 2011, 251–255; Puronen 2009, 174–175.)

8 TIEDONKERUULOMAKE PERUNKIRJOITUKSEN TOIMITTAMISTA VARTEN SEKÄ PERUKIRJAN LAATIMINEN

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tiedonkeruulomake helpottamaan tarvittavien tietojen keräämistä perunkirjoitusta ja perukirjan laatimista varten. Tiedonkeruulomake (Liite 1) laadittiin toiminnallisena päättötyönä toimeksiantajalle ja lomake etenee perukirjan rakennetta noudattaen asioiden hahmottamisen helpottamiseksi. Opinnäytetyön ja sen tuotoksena syntynyt tiedonkeruulomake on tarkoitettu uskotun miehen apuvälineeksi. Lähtökohtana lomakkeessa oli, että se on selkeä, ja että sillä saadaan kerättyä kaikki tarpeellinen tieto niin, että lomakkeen tietojen pohjalta syntyy perukirja. ”Tehdyt toimenpiteet” kohta toimii perunkirjoituksen jälkeen toimitettavien töiden muistilistana. Suunnittelin ja toteutin lomakkeen ja toimeksiantaja oli lähinnä tarkastajan roolissa. Tiedonkeruulomake pohjautuu lakeihin ja siinä olevat asiat ja tarvittavat asiakirjat sekä perukirjan rakenne ja laatiminen selvitetään tässä luvussa tiedonkeruulomaketta hyväksi käyttäen niin, että ensin on selvitetty tiedonkeruulomakkeen kohta ja sitten asia on esitetty perukirjan tekstinä.

Perunkirjoituksen toimittamisen aikaa sovittaessa ei kannata pitää kiirettä. Usein se kannattaa pitää vasta hieman ennen kolmen kuukauden määräajan loppumista. Tämä siksi, että ehditään rauhassa koota perunkirjoituksessa tarvittavat selvitykset ja asiakirjat yhteen. Hautajaiskulujen tiedot tarvitaan myös perunkirjoitustilaisuudessa, joten olisi suotavaa, että hautajaiset olisi järjestetty ennen perunkirjoitusta. Perukirjan laatiminen voidaan teknisesti jakaa kolmeen osioon. Jako voidaan tehdä johdanto-osaan, varallisuusosaan sekä vakuutusosaan. Jaolla ei ole perukirjan pätevyyden kannalta merkitystä, vaan sillä pyritään helpottamaan sisältövaatimusten hahmottamista siten, että perukirjaan tulee merkityksi kaikki lain siihen vaatimat seikat. Perukirjan luotettavuus muodostuu näiden kolmen erillisen kohdan kokonaisuudesta. (Aarnio ym. 2009, 287.)

8.1 Perukirjan johdanto-osa

Perintökaaren mukaan perukirjan johdanto-osaan on merkittävä toimituksen aika ja paikka, vainajan täydellinen nimi, ammatti ja kotipaikka sekä syntymä- ja kuolinpäivä sekä paikka, jossa perinnönjättäjä kuollessaan vakituisesti asui. Perukirjaan on merkittävä myös perillisten, yleistestamentinsaajan ja eloonjääneen aviopuolison nimi, ammatti, henkilötunnus ja kotipaikka. Perillisten osalta on myös merkittävä, miten he ovat sukua perinnönjättäjälle. Perillinen on mainittava siinäkin tapauksessa, vaikka hänelle ei tulisi mitään pesän omaisuudesta. (Perintökaari 40/1965, 20:3 §.) Oikeudenomistajien jälkeen perukirjaan merkitään erillisen otsikon alle tiedot toissijaisista perillisistä. Syy erilliseen merkintään on se, etteivät toissijaiset perilliset ole ensiksi kuolleen henkilön kuolinpesän osakkaita.

Perukirjassa on mainittava pesänhoitaja ja pesän ilmoittaja sekä heidän yhteystietonsa. Perukirjasta tulee käydä selville, ketkä ovat olleet perunkirjoituksessa saapuvilla. Asianosainen voi olla läsnä joko yksin tai yhdessä avustajansa kanssa. Tieto avustajan läsnäolosta on aiheellista merkitä perukirjaan. Perukirjaan on merkittävä myös tieto edunvalvojan määräyksestä. Jos eloonjäänyttä puolisoa, jotakuta osakasta tai testamentin saajaa ei ole kutsuttu perunkirjoitukseen, on se sekä syy siihen perukirjassa mainittava. Jos joku, jolle tieto on toimitettu, ei ole saapunut, on perukirjaan

merkittävä, milloin ja millä tavalla hänelle oli tieto annettu. (Perintökaari 40/1965, 20:3 §; Aarnio ym. 2011, 123; Puroinen 2013, 22.)

Johdanto-osaan merkitään myös lesken ilmoitukset. Avioliittolain mukaan eloonjäänyt puoliso voi kieltäytyä luovuttamasta omaa omaisuuttaan tasinkona ensiksi kuolleen puolisonsa perillisille. (Avioliittolaki 13.6.1929/234, IV osa 103:2 §.) Lesken on annettava perukirjassa myös selvitys siitä, käyttääkö hän leskelle tarkoitettua oikeutta pitää kuolleen puolison jäämistö jakamattomana hallinnassaan kokonaan vai vain osittain. Lesken ei katsota vetoavan hallinto-oikeuteensa, jos tästä ei ole mainintaa perukirjassa. (Verohallituksen päätös 539/1994, 1§; Aarnio ym. 2011, 127.)

Johdanto-osaan merkitään myös ne asiakirjat, jotka ovat perunkirjoituksen perustana. Luetteloon merkitään vain ne asiakirjat, jotka ovat olleet perunkirjoitustilaisuudessa nähtävillä. (Puroinen 2013, 22.) Perukirjaan on pakko liittää jäljennös seuraavista asiakirjoista tai riittävän yksityiskohtainen selostus niiden sisällöstä.

- riittävä sukuselvitys
- vainajan testamentti
- avioehtosopimus
- henkivakuutuksen edunsaajamääräykseen liitetty avio-oikeusmääräys
- aikaisemmin kuolleen puolison jälkeen tehty perukirja
- osituskirja, jos ositus on toimitettu perinnönjättäjän ja ensiksi kuolleen puolison välillä
- perinnönjakokirja, jos perinnönjako oli toimitettu perinnönjättäjän ja ensiksi kuolleen puolison oikeudenomistajien välillä
- perinnönjakokirja, jos perinnönjako oli toimitettu ennen perunkirjoitukseen ryhtymistä.
- jos perittävä oli jakamattoman kuolinpesän osakas, kyseistä kuolinpesää koskeva perukirja
- erillinen perinnöstä luopumista koskeva asiakirja, jolla perillinen on luopunut perinnöstään perittävän jälkeen

- perintöosuuden luovutusta koskeva asiakirja, jolla joku osakkaista on luovuttanut osuutensa kuolinpesään perittävän kuoleman jälkeen
- perittävän antama lahjalupaus

(Aarnio ym. 2011, 124-125.)

Muita asiakirjoja perukirjaan liitetään ainoastaan, mikäli ne ovat olennaisia pesän tilan selvittämiseksi. Saldotodistuksia tai tositteita pesän kuluista ei perukirjan liitteeksi tarvitse laittaa, sillä ne toimitetaan verottajalle vain pyydettyäessä. (Puronen 2013, 23.)

Perunkirjoituksen hoitamista varten pesän ilmoittaja ottaa yhteyttä joko puhelimitse tai henkilökohtaisesti käymällä toimistossa. Pesän ilmoittajan kanssa sovitaan tapaaminen toimistolla tai tehdään kotikäynti asiakkaan luokse. Tapaamisessa selvitetään pesään liittyviä asiapapereita, kartoitetaan omaisuutta ja selvitetään kuolinpesän osakkaita sekä allekirjoitetaan toimeksiantosopimus ja mahdolliset valtakirjat pankkisaldojen saamiseksi. Neuvottelussa laaditaan muistio ja pyritään saamaan mahdollisimman paljon tietoa, jonka perusteella aletaan tehdä perukirjaluonnosta. Tapaamisessa voidaan käyttää hyväksi tiedonkeruulomaketta kun sovitaan se, kuka hankkii puuttuvat asiakirjat. Tiedonkeruulomakkeen merkintöjen pohjalta hankitaan tarvittavat liitteet perukirjaan sekä selvitetään testamentin saajat. Tiedonkeruulomakkeen ensimmäisen sivun tiedoista sekä lesken ilmoituksista saadaan koottua perukirjan johdanto-osa.

8.2 Sukuselvitykset

Varsinainen perunkirjoitusprosessi toimistolla käynnistyy mahdollisimman pian vainajan sukuselvityksien hankkimisella, joka joskus saattaa ollakin perunkirjoituksen toimittamisessa suurin työ, sillä aina ei välttämättä tiedä, kuinka suuri vainajan suku voi olla, kun taas yksinkertaisimmissa tapauksissa virkatodistuksia voi olla vain yksi. Sukuselvityksen avulla lähdetään selvittämään perillisiä. Vainajan virkatodistuksen saa sen seurakunnan kirkkoherranvirastosta johon vainaja oli kirjoilla kuollessaan.

Sukuselvityksellä tarkoitetaan katkeamatonta virkatodistusta, jonka tarkoituksena on selvittää vainajan lakimääräiset perilliset ottaen huomioon perintökaaren määräykset. Vainajan osalta sukuselvitys tulee hankkia kaikista niistä seurakunnista tai muusta rekisteristä, joissa hän on ollut kirjoilla täytettyään 15 vuotta. Jos vainaja on ollut naimisissa, tulee sukuselvitys pyytää myös puolisosta avioliiton ajalta. Mikäli vainajalla on kuolleita perillisiä, myös heistä tarvitaan vastaavanlainen sukuselvitys. Henkilön kuollessa ilman rintaperillisiä, on katkeamattomat virkatodistukset toimitettava vainajan muista lakimääräisistä perillisistä eli hänen vanhemmistaan ja heidän lapsistaan. Pesän osakkaiden osalta riittää virkatodistus, josta selviää, että osakas on elossa. (Norri 2010, 342–343.)

Virkatodistukset voi tilata evankelisluterilaisten ja ortodoksisten seurakuntien kirkkoherranvirastosta. Kirkosta eronneen virkatodistuksen saa väestörekisteristä. Muut uskontokunnat on siirretty omista rekistereistään väestörekisteriin. Mikkelin maakunta-arkistosta löytyy Lakkautettujen seurakuntien keskusrekisteri, johon on siirretty toisessa maailmansodassa menetettyjen alueiden seurakuntien kirkonkirjat. (Norri 2010, 342–343.)

Ulkomaille muuttaneista on hankittava siellä käytössä oleva selvitys. Ulkoasiainministeriö voi avustaa esimerkiksi virkatodistuksen hankkimisessa ulkomailta, mutta sukuselvityksiä Suomen edustustot eivät laadi. Ulkoasiainministeriölle voi tehdä pyynnön hankkia virkatodistus. Toimeksiantopyyntö voi olla vapaamuotoinen, mutta sen tulisi sisältää seuraavat tiedot:

- Mihin tarkoitukseen todistusta pyydetään? Esimerkiksi kenen perunkirjoituksesta on kyse.
- Kenestä todistusta pyydetään, mistä (maa ja paikkakunta ja/tai joku tiedossa oleva osoite) ja miltä ajalta?
- Useassa maassa ei ole keskitettyä väestötietojärjestelmää, vaan tietoja rekisteröidään paikkakuntaakohtaisesti. Tästä syystä olennainen tieto, jonka avulla sukuselvitys mahdollisesti on hankittavissa, on oletettu oleskelupaikkakunta asuinmaassa tai vaikkapa vanha osoitetieto.

Eri maiden viranomaisten antamat todistukset poikkeavat sisällöltään suomalaisista virkatodistuksista. Sen vuoksi on hyvä vielä selventää, mitä tietoja todistuksesta tulee käydä ilmi (esimerkiksi avioliitot/avioerot, lapset, osoitetietoja). On myös paljon maita, joista mitään ”viranomaisvahvisteista” tietoa ei saa, esimerkiksi Yhdysvallat. Yhdysvalloissa ja Kanadassa suomalaista sukuselvitystä vastaa affidavit. Henkilön hyvin tunteva sukulainen, ystävä tai tuttava menee notaarin luokse antamaan valallisen todistuksen. Ruotsissa asuvien sukuselvityskysymyksissä voi ottaa suoraan yhteyttä verotoimistoon. (Ulkoasiainministeriön [www-sivut](#) 2015; Norri 2010, 342-343.)

Elossaolotodistuksen tai väestötietojärjestelmän otteen saa yleensä heti, mutta sukuselvityksen laatiminen voi kestää esimerkiksi pari viikkoa. Sukuselvityksen pyytäjän on ilmoitettava sen käyttötarkoitus, sillä sukuselvitykseen merkitään vain kyseiset tiedot. Sukuselvitystä saa käyttää vain pyydettyyn tarkoitukseen. Sukuselvitystä ei saa käyttää sukututkimukseen. (Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 661/2009, 5:51 §.) Virkatodistuksen tai sukuselvityksen voi tilata puhelimitse, kirjeitse ja useimmissa tapauksissa tilaaminen on mahdollista myös sähköisesti. Virkatodistus on maksullinen ja kulut laskutetaan toimeksiantajalta.

8.3 Perukirjan varallisuusosa

Perukirjan varallisuusosa on yleensä laajin ja keskeinen erityisesti perintöverotuksen kannalta. Tässä osassa pesän ilmoittajan antamien tietojen perusteella laaditaan omaisuusluettelo, jossa luetellaan kaikki omaisuus, niin vainajan kuin mahdollisen leskenkin varat ja velat. Jos toisella puolisoilla on varoja, joihin toisella ei ole avio-oikeutta, tulee perukirjassa mainita, mihin tämä seikka perustuu. Tällaisia varoja voivat ovat esimerkiksi avioehdolla poissuljettu omaisuus ja testamentilla saatu omaisuus, josta testamentintekijä on määrännyt, ettei tämän puolisoilla ole siihen avio-oikeutta. (Perintökaari 40/1965, 20:4.2 §.) Perukirjassa tulee lisäksi mainita annetut ennakkoperinnöt sekä muu pesään kuulumaton omaisuus, joka tulee ottaa huomioon perillisen lakiosan määrää määritellessä. Tällainen muu omaisuus voi olla esimerkiksi vainajan kolmen vuoden sisällä ennen kuolemaansa antama normaalia poikkeava

lahja. (Perintökaari 40/1965, 20:4.3 §; Aarnio ym. 2009, 318.) Myös lesken antamat ennakkoperinnöt ja lahjat, henkilövakuutuksien etuuksien saajat ja määrät sekä ulkomailla oleva omaisuus on merkittävä perukirjaan. (Perintökaari 40/1965, 20:3 §; Puronen 2013, 24–25.)

Verotuksen kannalta omaisuus kannattaa arvostaa mahdollisimman lähelle sen todennäköistä luovutushintaa eli markkina-arvoa, mieluummin yli kuin ali, sillä verotus voidaan oikaista luovutuksen jälkeen, mikäli verotuksesta ei ole kulunut pitkää aikaa. Myös perintöverotus on alhaisempi kuin mahdollisen luovutusvoiton verotus. Vainajan ja lesken tavanomaisen koti-irtaimiston arvostaminen mahdollisimman alhaisiin arvoihin on katsottu kuitenkin hyväksyttäväksi verotuksessa. (Puronen 2009, 64.) Verohallinto on laatinut ohjeen (Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa 1.1.2015 alkaen), jonka avulla pyritään valtakunnallisesti yhdenmukaistamaan käytäntöjä ja menettelyjä käyvän arvon määrittelyä. Sitä voi käyttää apuna omaisuuden käypää arvoa määriteltäessä. (Verohallinnon [www](http://www.vero.fi)-sivut 2015.)

Pesän ilmoittajan antamien tietojen perusteella uskotut miehet laativat omaisuusluetelon, jossa luetellaan kaikki omaisuus, niin vainajan kuin mahdollisen leskenkin varat ja velat. Tarvittaessa uskotut miehet pyytävät pankeista saldotodistukset valtakirjalla. Kiinteistön omistusoikeus määräytyy rekisteriin merkityllä lainhuudatuksella. Omistusoikeuden tarkistamiseksi uskotut miehet hankkivat lainhuudatuspöytäkirjaotteet ja kiinteistörekisteriotteet. Uskotuilla miehillä on usein oma vakiintunut käytäntö ilmoittaa varat varallisuusosassa. Varojen ilmoittamisen voi tehdä esimerkiksi seuraavassa järjestyksessä: rahavarat, pankkitalletukset korkoineen, arvoesineet, osakkeet, saatavat, asunto-osakkeet, arvopaperit (jäsenosuudet), kuolinpesäosuudet jakamattomissa pesissä, kiinteistöt, yritysvarallisuus, kulkuneuvot, ampuma-aseet, koti-irtaimisto ja muu varallisuus.

Pankkitalletuksista merkitään perukirjaan myös tilinumero. Asunto-osakkeiden ja kiinteistön arvioinnissa uskottu mies käyttää toimiston kiinteistövälittäjän ammattitaitoa apunaan. Perukirjaan merkitään kiinteistön rekisterinumero, nimi sekä sijaintikunta. Kulkuneuvosta perukirjaan merkitään merkki, malli sekä vuosimalli. Tavan-

omainen perinnönjättäjän tai hänen perheensä käytössä ollut koti-irtaimisto on verovapaata 4000 euroon asti. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378, 2:7b §.)

Tiedot vainajan veloista saadaan myös pesän ilmoittajalta. Perukirjaan eritellään vainajan ja pesän vähennyskelpoiset velat. Vainajan velat ilmoitetaan esimerkiksi seuraavassa järjestyksessä: pankki- ja muut luotot, verovelka, auton osamaksuvelka, vesi- ja sähkömaksut, puhelinmaksu, vakuutusmaksu, kiinteistövero, sairaala- ja hoitomaksut, vuokrat, ulosottovelat ja muut mahdolliset velat. Pesänselvitysvelat ilmoitetaan esimerkiksi seuraavassa järjestyksessä: hautaustoimiston lasku, seurakunnan kulut, muistotilaisuuskulut, kuolinilmoituskulut, muut hautaukseen liittyvät kulut, varaus hautakiveen, varaus perunkirjoitukseen, saldotodistuskulut, sukuselvitys- ja virkatodistuskulut sekä haudanhoitosopimus perustuen testamenttiin. Vainajan pankkilainoista perukirjaan merkitään pankin nimi, lainan numero sekä saldo korkoineen joka on laskettu kuolinpäivään saakka. Korkotodistusta ei tarvitse perukirjaan liittää. Jos vainaja on ollut velkaa yksityishenkilölle, tulee velasta merkitä velkojan nimi ja osoite sekä mahdollinen kopio velkakirjasta. Lopuksi merkitään vainajan ja lesken omaisuuden säästö varojen ja velkojen erotuksena.

8.4 Perukirjan vakuutusosa

Perukirjaan on kirjattava, keneltä ja mistä osoitteesta verotoimisto voi kysyä lisätietoja perintöverotusta valmistellessaan ja minne se voi asiaa koskevat ilmoitukset toimittaa. (Norri 2010, 379.) Perukirjan loppuun on aina otettava pesän ilmoittajan vakuutus siitä, että hänen perukirjaa varten antamansa tiedot ovat oikeat eikä hän ole tahallisesti jättänyt mitään ilmoittamatta. (Perintökaari 40/1965, 20:6.2 §.) Myös uskottujen miesten on annettava oma vakuutuksensa, jossa he vakuuttavat toimineensa varojen ja velkojen arvostustehtävässään parhaan ymmärryksensä mukaisesti. (Perintökaari 40/1965, 20:6.3 §.)

Perunkirjoitustilaisuuden päätteeksi perukirjan loppuun otetaan läsnä olleiden allekirjoitukset ja lausuma, ettei heillä ole mitään huomauttamista toimitusta vastaan. Jos jollain on huomauttamista toimituksesta, niin huomautus kirjataan perukirjaan ja

vahvistetaan huomauttajan allekirjoituksella. Alkuperäistä perukirjaa laaditaan yhtä monta kappaletta kuin pesässä on osakkaita sekä lisäksi yksi kappale verotoimistoon. Uskottu mies lähettää perukirjan liitteineen kuukauden sisällä perittävän viimeisen kotipaikkakunnan verotoimistoon.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Opinnäytetyön aihetta valitessani halusin perehtyä aiheeseen, josta olisi mahdollisimman paljon hyötyä itselleni sekä toimeksiantajalle. Kun aloin keräämään opinnäytetyön lähdeaineistoa, huomasin pian, että materiaalia löytyy todella paljon. Ajoittain oli haastavaa hahmottaa kokonaisuutta, koska asioita on ripoteltu useaan lakiin. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää mitä tietoja tarvitaan perukirjan tekemiseen, olisiko tiedonkeruulomakkeesta hyötyä perunkirjoitusasioiden hoidossa ja mitä tiedonkeruulomakkeen pitäisi sisältää. Mielestäni onnistuin kokoamaan selkeärakenteisen opinnäytetyön. Tiedonkeruulomake perustuu lakiin ja se on hyödyllinen apuvälinen aloittelevalle uskotulle miehelle. Toimeksiantajan kanssa keskustelimme, että tiedonkeruulomakkeesta tehtäisiin myös sähköinen versio, koska Excel taulukkoon tehty lomake palvelisi paremmin yrityksen tarpeita. Opinnäytetyö opastaa järjestelmällisesti perukirjan tekemisessä, ja siitä on helppo tarkastaa, onko kaikki tarvittavat toimenpiteet tehty ja asiakirjat hankittu perunkirjoitusprosessiin. Opinnäytetyön tietojen perusteella pystyy laatimaan perukirjan. Tutkimus on luotettava, koska se perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön. Lisäksi lainsäädäntöön pohjautuva oikeuskirjallisuus on ajankohtaista.

Opinnäytetyön merkityksellisyys itselleni on valtavan suuri. Vaikka opinnäytetyön tekeminen on ollut haastavaa, koen että olen oppinut erittäin paljon ammatillisesti ja osaan hakea tietoa paremmin eri laeista. Uskon, että opinnäytetyöstäni on sekä minulle että muillekin hyötyä. Kirjoitusprosessin jälkeen ihmettelen kuitenkin sitä, että vaikka yksinkertaisimmissa kuolinpesissä tietoa ei ole paljon ja tiedot on helppo kirjata oikein, niin perukirjan saa laatia kuka tahansa, vaikka perukirjan laatimiseen liittyy lukuisia huomioon otettavia asioita ja lainsäädäntöä monista eri laeista.

Opinnäytetyön alussa kirjoitin, että parenteelijärjestelmän perusolettamana on, että ihminen solmii vain yhden avioliiton eläessään ja lapset syntyvät avioliitossa. Malli ei enää vastaa tätä päivää, sillä perintö jaetaan monesti henkilöille, jotka ovat syntyneet eri avioliitoissa tai perhesuhteen ulkopuolella. (Aarnio ym. 2009, 130.) Edellä mainitusta syystä opinnäytetyön lisätutkimusaiheena voisi olla perimys uusioperheen näkökulmasta. Lisätutkimusaiheina voisi olla myös Euroopan parlamentin ja neuvoston elokuussa 2015 voimaan tuleva asetus N:o 650/2012 perinnönjaon muuttumisesta. Ei pidä myöskään unohtaa vuonna 2016 uudistuvaa Isyyslakia 13.1.2015/11 (voimassa 1.1.2016 alkaen). Uudistuvalla isyyslailla on vaikutusta lapsen perintö oikeuteen.

LÄHTEET

Aulis, A. & Kangas, U. 2010. Perhevarallisuusosoikeus. Helsinki: Talentum.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2009. Suomen jäämistöoikeus: 1, perintöoikeus. Helsinki: Kauppakaari.

Aarnio, A., Kangas, U. & Puronen, P. 2000. Perunkirjoitusopas. 6. painos. Helsinki: Kauppakaari/Lakimiesliiton kustannus.

Aarnio, A., Kangas, U., Puronen, P. & Räbinä, T. 2011. Perunkirjoitus ja perinnönveroseuraamukset. Helsinki: Talentum.

Avioliittolaki. 1929. L13.6.1929/234 muutoksineen.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU). N:o 650/2012.

Gottberg, E. 2011. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. 5. täysin uud. p. Turku: Turun yliopisto.

HE 123/2014.

HE 37/2010.

HE 58/2007.

HE 225/1982.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. 2. uud.p. Helsinki: Talentum.

Isyyslaki. 2015. L 13.1.2015/11 muutoksineen.

Kananen, J. 2014. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangas, U. 2012b. Digitaalinen jäämistövarallisuus. Helsinki: Talentum.

Kangas, U., 2012a. Perhe- ja jäämistöoikeuden alkeet. 2. uud. p. Helsinki: Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.

Kangas, U., 2013. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

KHO 2003:7.

- Kolehmainen, A & Räbinä, T. 2012. Jäämistösuunnittelu. Helsinki: Talentum.
- Koponen, J. 2013. Kuolinpesän osakkaan opas. 11. uud. p. Helsinki: Verotieto.
- Kotikuntalaki. 1994. L 11.3.1994/201 muutoksineen.
- Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta. 2011. L 14.1.2011/26 muutoksineen.
- Laki holhoustoimesta. 1999. L 1.4.1999/442 muutoksineen.
- Laki lapseksiottamisesta. 1985. L 153/1985 muutoksineen.
- Laki rekisteröidystä parisuhteesta. 2001. L 9.11.2001/950 muutoksineen.
- Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista. 2009. L 21.8.2009/661 muutoksineen.
- Linnainmaa, L. 2002. Lakiopas omaiselle. Helsinki: WSOY lakitieto.
- Mikkola, T. 2010. Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Molander, G. 2009. Matka mullan alle: kuolematyöntekijöiden arki. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Norri, M. 2010. Perintö ja testamentti. Käytännön käsikirja. 6. uud. p. Helsinki: Talentum.
- Ossa, J. 2006. Perinnön ja lahjan verokohtelu. Helsinki: WSOYpro.
- Perintö- ja lahjaverolaki. 1940. L 12.7.1940/378 muutoksineen.
- Perintökaari. 1965. L 1965/40 muutoksineen.
- Pihlaja, J. 2001. Tutkielmaa tekemään. Lahti: Soceda.
- Puronen, P. 2013. Näin teen perukirjan. Helsinki: Talentum.
- Puronen, P. 2011. Perintö- ja lahjaverotus. 10. uud. p. Helsinki: Talentum.
- Puronen, P. 2009. Näin onnistut perintöverosuunnittelussa. Helsinki: Talentum.
- Rikoslaki. 1889. L 19.12.1889/39 muutoksineen.
- Tuloverolaki. 1992. L 30.12.1992/1535 muutoksineen.
- Ulkoasiainministeriön www-sivut. Viitattu 9.5.2015.
<http://www.ulkoasiainministerio.fi>
- Valtiovarainministeriön www-sivut 2015. Viitattu 9.5.2015. <http://vm.fi>

Verohallinnon www-sivut. Viitattu 9.5.2015. <http://www.vero.fi>

Verohallituksen päätös 539/1994.

LIITE 1

PERUNKIRJOITUKSEN TIEDONKERUULOMAKE

Vainaja			
Ammatti			
Henkilötunnus			
Kuolinpäivä			
Kotipaikka			
Seurakunta	☐	Väestörekisteri	☐
Pesänilmoittaja			

Kuolinpesän osakkaat ja sukulaisuussuhde

Kuolinpesän toissijaiset perilliset ja sukulaisuussuhde

Testamentti	☐ kyllä	☐ ei	Testamentin saaja:	
Avioehtosopimus	☐ kyllä	☐ ei		
Henkivakuutus	☐ kyllä	☐ ei	Edunsaaja:	
Edunvalvonta	☐ kyllä	☐ ei	Edunvalvoja:	
Ennakkoperinnöt	☐ kyllä	☐ ei	Edunsaaja:	
Lahjat	☐ kyllä	☐ ei	Edunsaaja:	

LESKEN ILMOITUKSET

Lesken tasinkoetuoikeus (Al 103§ 2 momentti) ☐ kyllä ☐ ei

Lesken hallintaoikeus (PK 3:1a§ 2 momentti) ☐ kyllä ☐ ei

PERUKIRJAAN HANKITTAVAT ASIAKIRJAT JA LIITTEET

	Hankittu	Uskottumies hankkii	Pesänilmoittaja hankkii
Sukuselvitys vainajasta	☐	☐	☐
Virkatodistukset vainajan oikeuden omistajista	☐	☐	☐
Ensiksi kuolleen puolison perukirja	☐	☐	☐
Testamentti	☐	☐	☐
Avioehtosopimus	☐	☐	☐
Osituskirja	☐	☐	☐
Ilmoitus osituksen toimittamisesta	☐	☐	☐
Perinnönjakokirja	☐	☐	☐
Ennakkoperinnöt	☐	☐	☐
Lahjoitukset	☐	☐	☐
Perinnöstä luopumisilmoitukset	☐	☐	☐
Henkivakuutuskorvaus	☐	☐	☐
Lainhuutotodistukset	☐	☐	☐
Arviolausunnot (kiinteistö)	☐	☐	☐
Auton rekisteriote yms.	☐	☐	☐
Saldotodistukset	☐	☐	☐
Ulosottolistat	☐	☐	☐

VARAT

	<u>Vainaja</u>	<u>Leski</u>
Pankkitalletukset	_____	_____
Käteisvarat	_____	_____
Arvoesineet (taulut tms)	_____	_____
Rahastosijoitukset, pörssiosakkeet yms.	_____	_____
Saatavat (veronpalautus, takuuvuokra yms.)	_____	_____
Asunto-osakkeet	_____	_____
Arvopaperit (jäsenosuudet)	_____	_____
Kuolinpesäosuudet jakamattomissa pesissä	_____	_____
Omakotitalokiinteistö	_____	_____
Kesämökkikiinteistö	_____	_____
Muu kiinteistö, maa-alue	_____	_____
Yritysvarallisuus	_____	_____
Autot	_____	_____
Moottoripyörä, mopot moottorikelkat yms.	_____	_____
	_____	_____
Ampuma-aseet	_____	_____
Koti-irtaimisto	_____	_____
Muu omaisuus	_____	_____

VELAT

	<u>Vainaja</u>	<u>Leski</u>
Pankki- ja muut luotot	_____	_____
Verovelka	_____	_____
Auton osamaksuvelka	_____	_____
Vesimaksu	_____	_____
Sähkömaksu	_____	_____
Puhelinmaksu	_____	_____
Vakuutusmaksu	_____	_____
Kiinteistövero	_____	_____
Sairaala- ja hoitomaksu	_____	_____
Vuokrat	_____	_____
Ulosottovelat	_____	_____
Muut mahdolliset velat	_____	_____

PESÄSELVITYSVELAT

Hautaustoimiston lasku	_____
Seurakunnan kulut	_____
Muistotilaisuuskulut	_____
Kuolinilmoituskulut	_____
Muut hautaukseen liittyvät kulut	_____
Varaus hautakiveen	_____
Varaus perunkirjoituskuluihin	_____
Saldotodistuskulut	_____
Sukuselvitys- ja virkatodistuskulut	_____
Haudanhoitosopimus (perustuu testamenttiin)	_____

TEHDYT TOIMENPITEET

☐ Määräajan pidennys hakemus pvm _____

☐ Kutsut lähetetty pvm _____

Perukirjan lähettämien

☐ Verottaja pvm _____

☐ Maistraatti pvm _____

☐ Ulosottovirasto pvm _____

☐ Edunvalvonta pvm _____

☐ Pesän osakkaat pvm _____

☐ Osakasluettelon vahvistaminen pvm _____

☐ Laskutus pvm _____

☐ Arkistoitu pvm _____